Nr. 96. Wiljandis, esmaspäewal 7. detsembril (21. dets). 1908. III. aastakäik.

Ilmub kaks korda nädalas esmaspäewal ja neljapäewal.

Toimetuse adress: „Rahwalehe" toimetusele, Wiljandis, Wene keel... [illegible]

Talitus on awatud äripäewadel kella 8 hom... kella ... õhtu, pühapäewadel kella 1 kuni kella 4 p. l.

Toimetaja kõnetunnid: kella 11—1 l.

Rahwaleht

Politika, majanduse ja kirjanduse ajaleht.

Tellimise hind:
Aastas postiga 3 r. 50 k., postita 2 r. 80 k.
½ „ „ 1 „ 80 „ „ 1 „ 45 „
kuus „ 30 „ „ 25 „
Wäljamaale: aastas 5 rbl., pooles aastas 2 50 k.
Adressi muutmine maksab 10 kop.

Kuulutuste petit-rea ruum maksab 5 kop. lehe esemal 15 kop.
Tellimiste wastuwõtjad saawad 7⁰/₀, kuulutuste wastuwõtjad 20⁰/₀.

Üksik nummer maksab 5 kop.

Isamaa õilmed.
... Wetlanurga sulest. Hind 60 kop. Raamat saab ... ja liikumist sünnitama, iseäranis meie haritud ... seas. Tarwilik on aga raamat iseäranis wanematele, kelle lapsed linnas koolis käiwad.
Pleompuu raamatukauplus Tallinnas

?
Mis praegu kõige wiimaks suitsetame?
Ainult
„Tsarskija" (Царскія)
10 tükki 6 kop.
25 tükki 15 kop.
Ühisus S. Gabai, Moskwas.

„Klassiwõitlus" külas.

Lätimaal olewat wiimaste aastate sees wahekord peremeeste ja sulaste wahel wäga põnewaks ja terawaks läinud. Läti leht „Mahjas Weesis" jutustab wõitlusteist, mis Lätimaa külades peetakse, imelikka lugusid. Peremehed hakkawat endid sulasteist ikka enam ja enam eraldama. „Et peremehe ja sulase wahel ka wahet tehtaks," selleks muretsewat nad enestele toredad sõiduhobused, kallid wankrid ja majariistad, kandwat peenikeisi riideid. Seltsideist ja laulukooridest tõrjuwat nad teenijaid wälja. Ja kuna nad muidu haridusest ei hoolewat, saatwat nad lapsed mõneks aastaks „linna" kooli, et nad aga sulaste ja wabadikkude lasteist „peenemad" oleksiwad.

Sulased ei tahtwat peremeestest ka just maha jääda. Nad seadwat ise oma pidud üksi, koguwat õhtuti kõrtsidesse, joowat endid purju, ja selleks, et peremehi wihastada, lõikuwat nad kõrtsi ees nende toredaid hobusteriistasid puruks. Et peremehed näha wõiksiwad, et „sulane ka kellegi närts ei ole," muretsewat teenijad omale ka peenikesi riideid ja joowat peremeeste silmade ees kallist weini. Üleüldse olewat lahkpüüded ja wihawaen sulaste ja peremeeste wahel suurem, kui rahwusline waen sakslaste ja lätlaste wahel.

Kui palju selles kirjelduses tõtt on, jääb küll Läti naabri enese wastutada, kuid kahtlemata on ettetoodud pildis palju õigeid jooni. Kirjeldatud nähtused ei ole ka meie külale sugugi wõõrad, waid nad tulewad ühes maanurgas enam, teises wähem silmapiirile. On ju majanduslised tingimised, mille all eestlased ja lätlased elawad, pea ühesugused, ja mõlemad rahwad on ühest ja sellesamast „ajaloo koolist" läbi käinud.

Kuid põhjusega, mis Läti leht ette toob, wõib küll waewalt leppida. Ta peab wastolu, mis peremeeste ja sulaste wahel ilmsiks tuleb, pooleliste kihutusetöö wiljaks. Siin ilmuwat see „klassiwõitlus", mis wiimaste aastate sees kuulutatud. Leht kirjutab: „Sulane, olgugi ta muidu kui hää inimene, saab kohe peremehe wihasemaks waenlaseks, kui ta mõne raamatu „klassiwõitluse" üle läbi loeb. Kui seesama raamat ka peremehe kätte puutub, siis waatab wiimane sulase pääle koguni teiste silmadega kui enne. Peremehe silmis on sulane „proletarlane" ja tema igawene waenlane."

Kui Läti lehel õigus oleks, siis oleks wahekord tööandjate ja tööliste wahel alles wiimastel aastatel halwaks pidanud minema ja enne oleks nende wahel liiguaw üksmeel pidanud walitsema. Kuid see ei ole kaugeltgi nii. 1905. aasta on lõhet, mis nende wahel juba enne oli, wast ainult natukene suurendanud, muud midagi.

Kui niisugune teraw wahekord tõesti kihutusetöö tagajärg oleks, siis peaksiwad „klassiwõitluse" kuulutajad ka nõutalt käsa ringutama. Nad oleksiwad siis sellessamas seisukorras, kui wanapagan, kelle käsku Kawal Ants ikka omamoodi täitis. Seit praegusel wastolul peremeeste ja sulaste wahel on klassiwõitlusega selle sõna tõsises mõttes küll õige pisut sarnadust. Klassiwõitluse eesmärgiks on ühe klassi kasusid teise wastu kaitsta ja oma klassi elukorda parandada. Kuidawiisi aga peremees oma elukorda sellelabi parandada arwab, et ta asjata toreduse läbi oma raha raiskab, on arusaamata. Kõrtsipidude ja kalli weini läbi teenitud kopikate lendulaskmine ja peremehe hobusteriistade lõikumine ja selle tagajärjel kohtuskäimine ei muuda sulaste elu ka karwawäärtgi paremaks. Ei wastasest wõitu saada, selleks on iseenese peksmine halb abinõu.

„Klassiwõitlusel", millest Läti leht kõneleb, on päätagakihutajaks wist küll harimatus ja oriameelsus. Peremehed arwawad oma ... wäärtuse pakkus rahakotis olewat ja ... ad oma „wäärtust" sellelabi silma ... asta, et mõisnikkudele järele „ahwiwad". Sulased ei taha peremeestest maha jääda ja teewad sedasama nii palju nende rahakott sõna kuuleb ja niiwiisi, kuidas nende maitse lubab. Muidugi teeb see asjalugu, et peremeestel ja sulastel palju tülisi küsimusi ees on, wahekorda terawamaks.

Klassiwõitlust selle sõna tõsises mõttes ei ei ole meie külas aga weel kuigi palju märgata, muidugi, kui me mõisnikud wälja jätame, kes alati korraldatud ridades majanduslist wõitlust peawad. Kui wõitlust sulaste palga, söögi, tööaja j. t. s. küsimuste pärast peetakse, siis on ikka üksikul sulasel üksiku peremehega tegemist. Ei peremeeste ega sulaste seas ei ole wähematgi „klassikorralduse" tööd märgata. Kui walla ametnikkude ehk konwendi saadikute walimisi peetakse, siis ei ole mitte „peremeeste ehk sulaste kasud" märgusõnadeks, waid walitakse koguni teistel põhjustel. Paljudes kohtades on weel wiisiks, et sulased oma kümnikkudeks peremeeste poegi waliwad, kellest ometi mitte loota ei ole, et sulaste kasud neile ligemal oleksiwad, kui peremeeste omad.

Korraldatud wõitlus tööandjate ja tööliste wahel on nendes maades, kus majandusline elu edenenud on, loomulik nähtus, ka meie ei pääse temast mööda. Iseenesest ei ole siin midagi hirmutawat. Kui wõitlust kultuuraliste abinõuudega peetakse, kui ikka oma klassi tõsist kasu silmis hoitakse ja mitte õhulossiде pärast tulesse ei tormata, siis aitab see wõitlus majanduslist elu edendada. Kuid ikkagi ei tohi meil sulased ega peremehed unustada, et neil ka palju ühiseid kasusid on, et nad tihti käsikäes wõitlema ja ühise sihi poole püüdma peawad.

Sarnane „klassiwõitlus" aga, kus peremehed ja sulased üksteist rumalustes üle lüüa katsuwad, on täitsa hukkamõistmise wäärt. Ta rammestab niihästi töölisi kui tööandjaid.

Md.

Balti kooliõpetajate karskuse ühendus.

Missugust seisukohta kooliõpetajad alkoholi wastu wõtma peawad, see küsimus ei nõua pikemat seletust. Kool ehitab üles, alkohol lõhub maha. Kool teritab laste mõistust, tõstab tema kõlblusetunnet püüab tema kehaliku ja waimliku terwise eest hoolt kanda. Alkohol tumestab mõistust, närib waimu, häwitab terwist. Joomisega käib käsikäes waesus ja rumalus. Kus kõrtsid õitsewad, sääl langewad koolimajad küljeli.

Kuna kaswatamise juures üheks kõige tähtsamaks mõjundiks kooliõpetaja eeskuju on, siis on selge, et joodik kooliõpetaja kaudsel teel ise seda maha lõhub, mille ülesehitamine tema elutöö peab olema.

Karskusetöö rahwa seas on suurelt osalt meie kooliõpetajate õlgadel olnud, sihikindel karskusetöö kooliõpetajate keskel ja koolis on meil enam wähem wõõras. Selles asjas on meie naabrid meist ette jõudnud.

14. nowembril awati Riias rahwa elukorra parandusе seltsi juures Balti kooliõpetajate ühisus alkoholi wastu wõitlemiseks. Ühisus on rahwuswaheline: temast wõtawad osa niihästi sakslased, kui lätlased ja wenelased. Awamisel tähendati rõhuga selle pääle, et karskusetöö see pind on, kus kõik kodumaa rahwad käsikäes wõidelda wõiwad.

Kõnedes, mis awamise koosolekutel peeti, selgus, et uus ühisus parajuses midagi hääd ei looda, niisama ka joodikute pääsmise tõest, waid et ainult täiskarskus edasi aitab ja et sellepärast karskusetööl nooreoo keskel suur tähendus on. Sellepärast tahab uus karskuse ühisus koolides karskuseõpetust sisse seada. Juba nüüd antawat 8 Riia koolis karskuse-õpetust. Niihästi õpekonna kurator kui Riia linnawalitsus olla sellele ettewõttele wäga peri.

Koosolekule oliwad terwituse telegrammi saatnud dr. Alli Trygg-Helenius Soomest, seminaari-direktor Stump Bernist (Helwetsiast) ja riiginõukogu liige von Cramer.

Balti kooliõpetajate ühisuse asutamist alkoholi wastu wõitlemiseks wõime rõõmuga terwitada. Loodame, et tema tööpõlluks mitte üksi Riia linn ei jää, waid et ta terwel kodumaal karskusetööle hoogu ja elustust annab.

Politika ringwaatus.

Walitsuse-enamus Prantsusemaal.

Prantsuse radikalsed ei ole oma radikalse walitsusega hästi rahul. Clemenceau on anderikas mees, kes kõige paremat tahab, aga et ta erakondade tahtmisest palju ei hooli, siis ei armasta need ka teda. Kui teda seni wähemusesse ei ole jäetud, siis on see ainult sellest tulnud, et weel kokku leppida ei ole suudetud, kes tema asemele peab astuma. Pahempoolsed kardawad, et wõim praeguse ministeriumi kukutamise järele kergesti parajusmeelsete kätte wõiks minna, kes ainult weel parempoolsete radikalsetega tegemist tahaksiwad teha. Ja parajusmeelsed kardawad jälle, et wana Combes'i blokk uuesti elule wõiks tõusta.

Kui Combes päämister oli, siis pidasiwad neli pahema tiiwa erakonda, demokratlisest ühisusest kuni sotsialistideni, isekeskis kindlat ühendust. Nemad kõnelesiwad kõik läbi, enne kui see parlamendis kõne alla wõeti, ja Combes täitis seda, mis nemad nõuu pidades üheskoos otsuseks tegiwad. Nii wõis parlament järjekindlalt demokratlist politikat ajada ja hulga paranduisi wõrdlemisi lühikese ajaga maksma panna.

Clemenceau'l on ka suurepäraline radikalne programm, aga selle täitmisega ei jõua tema edasi, sellepärast et tal kindlat enamust ei ole. Combes'i osa ei taha tema mängida, paljas erakondade ühenduse tahtmisetäitja ei taha tema olla, ja nii ei käsi ka erakonad temast palju. Radikalsed annawad omad hääled sagedasti walitsuse wastu, ja see saab enamuse ainult parajusmeelsete abiga. Muidugi kalduwad nii tehtud parlamendi-otsused õige sagedasti wanameelsuse poole.

Demokratliste paranduste sõbrad näksiwad hää meelega, kui pahempoolsed wana ühendust uuendaksiwad, sest nende arwates on ainult nii wõimalik häid seadusi ruttu

Palume auulikka lehe lugejaid

lehe tellimisi tulewaks aastaks wõimalikult aegsasti ära saata, et leht uuel aastal wahet pidamata edasi wõiks käia.

Aasta wahetusel nõuawad lehe saatmise eeltööd: nagu tellimiste raamatu uuse kirjutamine, adresside wäljakirjutamine, nende kodumine, parandamine ja trükkimine palju aega ja hoolsat tööd, enne kui leht lugejatele korralikult käima pääseb. Jõuab suurem hulk tellimisi alles aasta wiimaste päewade sees pärale, siis ei saa lehe talitus kõige parema tahtmisega tellijate soowisid niiruttu täita kui tarwis. Ühtlasi palutakse, kui wõimalik, wana trükiadress juurde lisada.

Auupaklikult

Lehe talitus.

Kolm surma.

Leo Tolstoi järele ü. p. K. Leetberg 4

VII.

Oli pilwine sügisene hommik. Päikest ei paistnud. Mere poolt puhus niiske, jahe tuul.

Wärske õhk, linna majad, hobused, inimesed, kes tema peale waatsid, see kõik lahutas Swetlogubi meelt. Seljaga kutsari poole oma istme peal istudes langes ta pilk tahtmata soldatite nägude peale, kes teda saatsid ja teiste möödaminijate peale.

Hommiku tund oli warane, uulitsad, kust teda läbi wiidi, olid piaaegu tühjad, ainult ... erakwalt oli liikumas. Lubjaga pritsitud müürisiepad, kes põlled ees, kiirel sammul temale wastu tulid, jäid seisma ja pöörasid ümber, kui tema kohta jõudsid. Üks neist ütles teistele midagi, lõi käega, ja kõik pöörasid ümber ja läksid edasi oma töö juure. Teewoorimehed kärawate raualattidega, tõmbasid oma tugewad hobused kõrwale, et teed anda, ja jäid piatama ja uudishimulikult tema peale waatama. Üks nendest wõttis mütsi peast ja lõi risti ette. Üks köögitüdruk tuli walge põllega, korw käes, wärawast wälja, aga läks jälle, kui kohtuwankrit nägi, ruttu õue peale tagasi ja jooksis sealt uuesti teise naisterahwaga wälja, ja mõlemad jäid hinge kinni pidades, laiale aetud silmadega kohtuwankrit waatama, niikaua kui seda näha oli. Üks hilpus riides, ajamata habemega wana mees katsus dwornikule (kojamehele) wõimsate liigutustega nähtawaste midagi halba selgeks teha Swetlogubi peale näidates. Kaks poissi tulid joostes wankri järele ja kui kohale said, jäid äraööõrdud peadega, ilma oma ette waatamata, trottuaari peal kõrwuti kõndima. Wanem käis kiire sammuga, teine noorem, ilma mütsita, kes wanemast kinni pidas ja hirmunud näuga wankri peale waatas, jõudis oma lühikeste jalgadega waewalt wanemale järele. Swetlogub nokutas tale, kui pilgud wastakute juhtusid, peaga. See liigutus selle hirmsa inimese poolt seal wankri peal kohutas poissi nii ära, et ta silmad ja suu pärani ajas ja nutma tahtis hakata. Siis muiutas Swetlogub oma kätt ja naeratas lahkelt tema poole, ja poiss wastas ka warsti armsa, lahke naeratusega.

Kõigel sell sõidu ajal ei wõinud see teadmine, mis teda ootab, Swetlogubi pühalikku meelerahu mitte rikkuda.

Alles siis kui wanker wõlla ees piatas ja tema wankrilt maha talutati ja ta neid sambaid nägi ja põikpuud ja nööri, mis sealt alla rippus ja tuule käes kergesti kõikus, siis ta tundis, nagu oleks seegi tale südamesse löönud. Ta süda läks korraga pahaks. Aga see ei kestnud kaua. Ta nägi wõllalawa ümber mustad soldatite riad püssidega. Soldatite ees käisid ohwitseerid. Ja niipia kui teda wankrilt halati alla tõstma, hakkasid trummid korraga põrisema ja panid tema wärisema. Soldatite ridade taga nägi Swetlogub härrade ja prouade tõldasid, kes seda waatemängu olid waatama tulnud. See nähtus pani teda esimesel silmapilgul imestama, aga ta mõtles kohe iseenese peale, missugune ta enne wangi aega olnud oli ja tal oli kahju, et need inimesed seda mitte ei tea, mis tema nüüd teab. „Aga nemad saawad ükskord ka teada. Mina suren, aga tõde ei sure. Nemad saawad seda teada. Ja nad kõik wõiksid siis, mitte mina üksi, waid nemad . . . waid nemad kõik wõiksid siis õnnelikud olla ja saawadgi olema."

Teda wiidi üles wõllalawale ja ohwitseer tuli tema järele. Trummid jäid wait ja ohwitseer luges nõrga loomuwastase häälega, mis iseäranis siin lageda wälja peal ja trummide põrina järel nõrgast kõlas, sellesama rumala surmaotsuse ette, mis kohtusgi lueti surma mõistetud inimese õiguste ärawõtmisest ja kaugemast ja lähemast tulewikust. „Mikspärast, mikspärast nad seda kõik teewad? — mõtles Swetlogub. — Kui kahju, et nad mitte weel ei tea ja et mina neile kõik enam seletada ei jõudnud. Aga nad saawad seda teada. Nemad kõik."

Swetlogubi juure astus kuiwetanud, pika, harwa juustega preester, lilla mantlis, kullatud rist rinna peal, teist suurt hõbetud risti hoidis ta walges, kõhnas käes, mis mustajametisest käikse otsast wälja ulatas.

— Kõigearmuline Jumal, — alustas ta ja wõttis risti pahemast käest paremasse ja hoidis seda suuandmiseks Swetlogubi ette.

Swetlogub wäristas ja pööras kõrwale. Ta pidi piaaegu paha sõna ütlema selle preestrile, kes niisugusest teust, nagu temaga tehakse, osa wõtab ja armust räägib; aga tale tuli Kristuse sõna meele: „Nad ei tea, mis nad teewad," ta tallitses ennast ja ütles aralt: „Wabandage, minule ei ole seda tarwis. Ärge pange pahaks, mulle ei ole tõeste mitte tarwis. Ma tänan teid."

Ta ulatas preestrile kätt. Preester wõttis risti jälle pahema kätte, surus Swetlogubi kätt, kus juures ta ennast temale silmi waatamast hoidis, ja läks wõllalawalt alla. Trummid hakkasid jälle hüüdma ja sumbutasid kõik muud hääled ära. Preestri järel tuli ruttulise, raske sammuga, nõnda et lawa lauab wabisesid, Swetlogubi juure üks keskmise kasuga, madala õladega mees, pintsak seljas Wene järgi peal. See mees mõõtis Swetlogubi kiire pilguga, astus üsna ligi tema juure, nõnda et wastik wiina ja higi hais tunda oli, wõttis tugewa sõrmedega tema käteist kinni, pealt poolt randmet, keeras käed waluiaste pigistades selja taha ja sidus kõwaste nööriga kinni. Kui käed olid kinni siutud, jäi timukas natukeseks ajaks piatama, nagu aru pidama. Ta waatas wahest Swetlogubi peale, siis oma abinõuude peale, mis ta ühes oli toonud ja lawale maha pannud, siis jälle nööri peale, mis põikpuus kõikus. Kui ta seda, mis tale tarwis oli, ära oli arwanud, läks ta nööri juure; näperdas seal midagi, talutas Swetlogubi ette poole nööri ligemale lawa ääre peale.

Nõnda kui Swetlogub kohtus, kui ta surmaotsust kuulutati, kõige selle tähendusest, mis temale seal kuulutati, aru ei saanud, nõnda ta ei jõudnud ka nüüd kõike seda tulewa silmapilgu tähendust äramõista ja waatas imestades timuka toimetust pealt, kes ruttu ja osawaste ja hoolikalt oma hirmust ammetit täitis. Timuka nägu oli liht igapäewane Wene töömehe nägu, mitte kuri, aga tõsine, nagu inimestel ikka, kes wõimalikult korrapärast tähtsat ja keerulist tööd püiawad ära teha.

— Astu weel siiapoole wähe ligemale ... wõi astuge ... — ütles ta oma kähiseja häälega ja tõmbas Swetlogubi wõlla poole. Swetlogub astus.

— Issand aita, halasta minu peale!" — ütles ta iseeneses.

Swetlogub ei uskunud Jumalat ja naeris koguni sagedaste teiste üle, kes Jumalat uskusid. Ta ei uskunud ka nüüd Jumalat, ei uskunud sellepärast mitte, et ta mitte ainult sõnadega seda mitte ütelda ei mõistnud, waid ka mõttega seda äramõista ei jõudnud. Aga see, mis ta nüüd selle all mõtles, kelle poole ta õhkas — ta teadis seda — see oli midagi, mis kõigest sellest, mis ta teadis, kõige kindlam oli. Ta teadis ka seda, et see hüüdmine tarwilik ja tähtis oli. Ta teadis seda sellest, et see hüüdmine teda sealsamas kinnitas ja rahustas.

Ta astus wõlla alla ja tahtmata soldatite ridade ja pealtwaatajate kirju hulga üle pilku heites mõtles ta weel kord: „Mikspärast, mikspärast nad seda teewad?" Ja tal oli hale meel neist ja iseenesest, ja pisarad tulid silma.

— Kas sul minust ka kahju ei ole? — ütles ta, kui timuka hallist, elawast silmadest ühe pilgu kätte sai.

Timukas jäi natukeseks ajaks piatama. Ta nägu läks korraga kurjaks.

— Nuu ja! Rääkima weel! — urises ta ja pööras kõrwale. Ta wõttis osawa liigutustega tagant Swetlogubi ümbert kinni ja tõmbas tale linase koti üle pea poolest rinnast saadik.

„Sinu kätte annan ma oma hinge," tulid Swetlogubile Kristuse sõnad meele.

Ta waim ei tõrkunud surmale wastu, aga noor, tugew ihu ei tahtnud alla anda, tahtis wõidelda.

Ta tahtis karjatada, kiskuda, aga tundis sellsamal silmapilgul üht tõukamist, alus kadus jalgade alt ära, hing jäi kinni, pea mühises ja siis kadus kõik.

Swetlogubi keha rippus kõikudes köie otsas. Õlad kerkisid ja langesid kaks korda.

Timukas ootas minutit kaks, siis läks tusase näuga, pani oma tugewad käed surnukeha õlade peale ja wajutas tugewaste. Kõik surnukeha liigutused jäid järele, ta kõikus ainult weel tasakeste nagu rippuw titt koti sees kaugele ette langenud peaga ja wäljasirutud jalgadega.

Timukas tuli lawalt alla ja ütles päälikule, et surnukeha wõib maha wõtta.

Tunni ajaga oli surnukeha wõllast maha wõetud ja õnnistamata surnuaja peale ära wiidud.

Timukas oli oma töö, mis ta oma peale teha wõtnud, ära teinud. Aga see töö ei olnud mitte kerge. Swetlogubi sõnad: „Kas sul minust ka kahju ei ole?" ei läinud temal meelest. Ta oli sunnitööle mõistetud mõrtsukas ja timuka ammet andis temale kaunis suure wabaduse ja laduisa elukorra, aga sest päewast saadik ütles ta selle töö ära, et edespidi enam seda oma peale wõetud kohust ei täida, ja jõi sellsamal nädalal kõik mis tal oli ära, mitte ainult hukkamise eest saadud raha, waid ka oma kaunis kallid riided, ja läks niikaugele, et teda kartierisse pandi ja kartierist pärast haigemajasse üle wiidi.

VIII.

Üks rewolutsioonääride hirmumeeste (terroristide) partei peameestest, Ignati Meshenetski, seesama, kes Swetlogubi hirmutöödest osawõtma meelitas, saadeti sealt kubermangust, kus tema kinni wõeti Peterburisse. Sessamas wangimajas istus ka see wanausuline, kes Swetlogubi tema surmahommikul nägi. Ta oli Siberisse mõistetud. Tema mõtles ikka weel selle peale, kuda ja kust ta õiget usku kätte saaks, ja wahest mõtles ka selle hiilgawa nooremehe peale, kes surma minnes rõõmsaste naeratanud oli.

Kui ta nüüd kuulis, et temaga ühes wangimajas selle nooremehe sõber istus, sedasama usku mees, rõõmustas ta selle üle ja walus wangiwahti, et ta teda Swetlogubi sõbra juure wiiks.

Meshenetski oli, wangimaja waljust korrast hoolimata, oma sõbradega ikka ühenduses ja ootas praegu iga päew sõnumid sellest sala kaewandusest, mis ta ise wäljamõelnud ja äraarwanud oli, et keiserlikku rongi õhku lasta.

Nüüd tulid tale mõned pisikesed asjad meele, mis ta tähelpanemata oli jätnud, ja ta otsis nõuu, kuda sest oma seltsimeestele teada anda. Kui wangiwaht tema kambri tuli ja tale tasa ja ettewaatlikult ütles, et üks wang temaga rääkida tahab, rõõmustas ta ja lootis, et tal siin ehk wõimalik on oma meestele teadust saata.

— Kes ta on? — küsis ta.

— Üks talupoeg.

— Mis ta siis tahab?

— Usu pärast tahab rääkida.

Meshenetski naeratas.

— No, mis siis, lase tuleb, — ütles ta. „Need wanausulised ei salli walitsust ka mitte. Wõib olla ehk wõib tarwitada," mõtles ta.

Wangiwaht läks ja mõne minuti pärast juba tegi ta jälle ukse lahti ja lasi ühe kuiwetanud, lühikese wanamehe sisse, pakju juus-

ou'a. Seks on juba läbirääkimisi alatud. Nelja pahema tiiwa erakonna eestseisujed on sellepärast juba isekeskis mõtteid wahetanud, kas nad ühist komiteed, nagu see Combes'i ajal olnud, ei peaks asutama. Ühendatud sotsialistid on seletanud, et nad blokki astuda ei taha, aga teised erakonnad on blokki mõtte wastu sõbralikud.

Italia sotsialistid ja isamaalsus.

„Kas kolmikleping wõi sõda Austriaga." Nii kirjutas Italia sotsialistide päälehi „Avanti" päewal pärast seda, kui Fortis oma kuulsa kõne Austria wastu saadikutekogus oli pidanud. Mitte ainult Giolitti ei saanud sellest aru, et kolmiklepingu purustamine Austria-Ungariga sõda toob, waid seda tundsiwad ka sotsialistid ja nendega ühes ka teised pahempoolsed, wabariiklased ja radikalsed.

Italia sotsialistid — kirjutab „Retshi" Rooma kaastööline on — wiimasel ajal wäga muutunud. Alles wiie aasta eest ei tahtnud nad isamaast kuuldagi. „Proletariadil ei ole isamaad, tööliste isamaa on sääl, kus neil parem elada on," ütlesiwad nad.

Tööliste elukorra parandamine, demokratlised paranduied, mis parlament ette on wõtnud, tööstuse edenemine ja seadused, mis talurahwa kaitsmiseks mõisnikkude wastu on antud, see kõik on Italia töölise mõtetes muudatust toonud. Nüüd näeb ta, et tal Italias halwem ei ole elada kui Saksamaal wõi Brasilias ja on omast isamaast lugu pidama hakanud. Ühes sellega on ta ka rewolutsionilise marksismuse kõrwa heitnud ja sotsialismuse poole pööranud, kes paranduste-tööd tahab teha.

Kui Austria Bosnia ja Hertsegowina Habsburi keisririigi maadeks kuulutas ja wälimine politika Italias kõiki huwitama hakkas, siis oliwad Italia töölised isamaalaste esimeses reas. Töökambrid ja sotsialistlised seltsid kõnelesiwad Italia auust ja sellest, et Austria-Ungarile tarwis on wastu astuda. Selle juures tuleb meeles pidada, et Italia Bosniasse ja Hertsegowinasse oma kaupa ei saada ja et Bosnia küsimus Italiale ainult politiline küsimus on.

Sotsialistlised ajalehed oliwad niisamati isamaalased nagu tööliste seltsid. Sotsialistline rahwasaadik Bissolati awaldas „Avantis" kirja, kus seisis, et „sotsialistid mõni kord ka sõja poolt on." Ja kui parlamendis Tittoni politika pärast kõneldi, ütles seesama Bissolati „Kui riiki hädaoht ähwardab, siis oleme meie (sotsialistid) sõja poolt."

See on põhjusmõtteliselt. Mis praegusesse silmapilgusse puutub, siis arwawad sotsialistid, et Austriaga sõdima hakata ei tule. Nemad tahawad Austria rasket seisukorda ainult seks tarwitada, et Triesti Italiale saada. Kõik rahwakoosolekud lõpewad nüüd hüüetega: „Elagu Italia-Triest!" Ka töölised kõnelewad nüüd Triestist, mis wõõraste walitsuse all seisab ja oma suguwendade maaga, Italiaga ühendada tuleks.

Türgi erakondadest.

Türgi parlament astub täna, 4. detsembril kokku. Missugused erakonnad sääl on ja kuipalju kellelgi liikmeid, seda saadakse küll alles mõne nädala järel teada. Praegu wõidakse ainult niipalju ütelda, et muhamedlastel enamus on. Aga kõik muhamedlased ei loe endid türklasteks ja kõik türklased ei hoia ka ühte.

Nii on Muhamedi usku arablastel nõuu oma erakonda asutada, ja loodawad nad siima 250-st rahwasaadikust arwata 60 saawat. Üks ajalehe sõnum jutustab: Arablased tahawad uues parlamendis nende raskuste wastu protesteerida, mis Türgi walitsusekohad neile walimiste ajal on teinud, et nende saadikute arwu wähendada. Arablased, kes oma rahwust ialgi salata ei taha, ei wõi sellega leppida, et riiki türklaste järel nimetatakse. Sest arablasi on ses riigis rohkem kui türklasi, 25 miljoni 13 miljoni wastu. Nemad tahawad ette panna, et riigile „Idamaa keisririigi" nimi antaks. Edasi tahawad nad nõuda, et ministeriumi liikmetest kaks arablased oleksiwad.

„Edu ja Ühenduse" komitee on arablaste saadikud, kes Konstantinopolisse on jõudnud, enese juurde wöörsile kutsunud, aga need on kutse tagasi lükanud. Nemad ütlewad, et nad Noor-Türgi programmi wastu ei wõi wõtta, sest et neil ise oma programm on, millele nad ka teiste rahwuste keskel jõudu tahawad koguda.

Pääle arablaste jääwad noortürklastest muidugi weel wanatürklased lahku. Kui suur nende arw on, sellest ei ole praegu weel midagi teada. Selge wahe tegemine tuleb küll alles mõne aja järel. See oleks Türgi parem tiiw. Pääle selle tuleb weel pahem. Prints Sabah-Eddin ei taha noortürklaste juurde jääda, waid mõtleb autonomistidest ise oma erakonda asutada. Tema loodab, et ta kõik greeklased ja siis weel mõned teiste rahwuste liikmed oma nõuusse saab, kokku arwata 40 meest.

Mis noortürklastesse puutub, siis on nende keskel kolme woolu märgata. Parempoolsed ei ole wanatürklastest kaugel, teiste sõnadega, nad on wanameelsed, muud kui põhjusseaduse juurde tahawad nemad kindlasti jääda. Pahempoolsed on radikalsed ja osalt wabariiklased. Üks jagu neist jääb arwatawasti Sabah-Eddin'ile ustawaks ja tahab selle hääks wõidelda, et kõik rahwused laialise omawalitsuse saaksiwad. Noortürklaste keskpaik on mõõdukas wabameelne.

Kui noortürklased oktobrikuul kongressi pidasiwad, jäiwad sääl wabameelsed wähemusesse. Nemad tahtsiwad, et praeguse sega-ministeriumi asemele selge Noor-Türgi ministerium astuks, aga parem ja pahem tiiw oli selle wastu, ja nii tehti otsuseks, et noortürklased walitsuse ainult häda korral eneste kätte peawad wõtma.

Aga kas selle otsuse järel ka käiakse, on küsitaw. Nagu teada, on pärast seda ministeriumis juba muudatusi olnud. Noortürklased ei ole küll weel wõimu täiesti eneste kätte wõtnud, aga suurendanud on nad oma mõju walitsuse kohta siisgi. Nende agaram eestwõitja Resik on kohtuministriks hakanud ja nende hää sõber, senine Makedonia walitseja Hilmi-pasha on sisemised asjad enese kätte wõtnud. Kiamil-pasha ei jää suurwesiriks wististi enam kaua. Sest temaga ei olda hästi rahul. Ta püüab nii wabameelne olla, kui ta wõib, aga tema sõbrad on wanameelses leeris, ametnikud on suurelt osalt ikka alles wanameelsed mehed, ja nii täidetakse nii mõnigi mõte teisiti, kui noortürklased seda soowiwad. Aga kui uue ministeriumi asutamine tuleb, siis on küsitaw, kas noortürklased seda eneste kätte wõtmast weel kahelda wõiwad.

Türgi parlament on kokku astunud.

Konstantinopolist teatati 4. detsembril: Suurwesir läks kella kümne ajal hommiku Ildiise lossi, et rahwasaadikute nimel sultani keskpäewa ajaks parlamenti kutsuda. Sultan sõitis parade-tõllas auujärjepärija, printside ja suurwesiri seltsis Peera uulitsate kaudu parlamendi ette. Rahwas terwitas teda ja sõjawägesid hüüete ja käteplaginaga. Ministeriumid, walitsusekohad, pangad, koolid ja peaaegu kõik poed on parlamendi awamise pärast kinni. Sõja- ja kaubalaewadel, saatkondadel ja paljudel eramajadel lehwiwad lipud. Terwe kohalik wägi ja kooliõpilased on kahele poole uulitsatele seatud. Päälinna ümbrusest ja kaugemalt tuleb palju rahwast kokku. Kord on eeskujuline. Rahwas terwitab saadikuid, kes parlamenti lähewad, tormiliste kiiduawaldustega.

Saadikud ja nende tõlgid kogusiwad Inglise saatkonna-majasse kokku ja sõitsiwa siis kõik koos, Saksa saadik eesotsas, auuwad hiwäe saadetusel parlamendimajasse. Rahwas terwitas neid soojalt. Sultan jõudis kell 1 lõuna ajal parlamendi majasse, kus ta Otomani marsiga ja sõjawäe hüüetega wastu wõeti. Ta läks oma nelja pojaga keiserlikusse loosshesse ja terwitas koosoleku-saali kokkutulnud saadikuid kumardusega. Kõik tõusiwad waikides üles. Waikus kestis seni, kui sekretär sultani käest teoonikõne sai ja alla astus teda ette lugema. Sultan ja kõik koosolejad kuulasiwad seistes pääle.

Troonikõne käis n. i.: Mina olen põhjusseaduse juba 30 aasta eest andnud. Aga siis anti mulle nõuu teda maksmast ära wõtta, selle pärast et rahwas tema wastu alles walmistamata oli. Nüüd olen ma otsusele jõudnud, et rahwas ta tarwis küllalt walminud on ja olen ta jälle maksma pannud. Tema maksab nüüd ja jääb maksma igawesti. Minu mõtte teoks tegemiseks on Kiamil-pasha kabinett nimetatud. Põhjusseadusliise ajajärgu algust on see tumestanud, et Bulgaria würst ja Rumelia kindralkuberner Ferdinand ustawust isamaa wastu on rikkunud, ja et Austria-Ungari seega usaldust ja lepingut on rikkunud, et ta enesega Bosnia ja Hertsegowina on ühendanud. Aga ma loodan, et walitsus ühes parlamendiga rukide abil need raskused õnnelikult õiendab. Teile pandakse tulewa aasta eelarwe ette. Rahaasjad nõuawad Teie isearalist tähelepanemist. Tarwis on ka kõik teha mis wõimalik, et maa- ja merewägi tarwilikul kõrgusel seisaksiwad. Teile pandakse seaduseplaanid selle ja teiste asjade kohta ette, mis õiendamist nõuawad. Mina kuulutan parlamendi awatuks ja palun Tema tööle Jumala õnnistust.

Kõne wõeti kiiduawaldustega wastu. Selle järel luges kõrgem waimulik mees palwet, mille järel kõik koosolejad „Aamen" hüüdsiwad. Sultan ütles saadikutele weel mõne terwitussõna, kuna ta saadikuid enese ümber nähes rõõmu awaldas ja neile Kõigekõrgema õnnistust palus, mis kiiduawaldustega wastu wõeti, siis lahkus ta loosshest kõiki korraga jumalaga jättes. Kui ta poole tunni järel parlamendimajast ära sõitis, terwitasiwad sõjawäed ja rahwas teda auuawalduste-hüüetega.

Tunnise waheaja järel algas esimene koosolek. Juhatajaks oli kõige wanem saadikutekogu liige Rekki-essendi. Selle järel kui päewakorrast oli kõneldud, läks parlament walimiste läbikäisumiseks wiide jaoskonda laiali. Siis otsustas ta kuni laupäewani waheaega pidada, mil päewal eestseisuse walimised ette wõetakse. Linn oli õhtu ilutuledega hiilgawalt walgustatud.

Wene riigist.

Homjakow tahab lahkuda.

Parempoolsete päälekäimisel tekkinud mõtete wahetusel, kus duumaliikmete kohta teotawaid ütelusi öeldi ja mida esimees Homjakow enam tagasi hoida ei suutnud ja mille järel wahejuhtumine Rosanowi kõnes tuli, on selle tagajärjeks, et Homjakow riigiwolikogu esimehe ameti m a h a p a n i. Rosanowi kõne tunnistati ühtlasi kõigi erakondade poolt kõlbmataks. Rosanow kutsuti mitmete duumaliikmete poolt, kes asja hääga õiendada katsusiwad, Homjakowi töötuppa, et ta ennast wabandaks ja siis kõnetoolilt awalikult kõigi ees oma teotawad ütelused tagasi wõtaks. Rosanow ei olnud nõuus. Nõuandeid, et Rosanowit distsiplinarilisel teel trahwida, ei aitanud. Homjakow tunnistas ennast lahkunuks.

Õhtul käisiwad Homjakowi juures tema erakorteris Gutshkow (okt.), parun Meyendorff (okt.), würst Wolkonski (tõs. W. m.), Maklakow (kad.) ja Lwow (wab. u.) ja palusiwad, et oma otsust muudaks ja esimehe kohuseid täitma hakkaks. Nende palwe jäi tähelpanemata.

Duuma ringkondades arwatakse, et Homjakow siisgi weel ennast tagasi paluda laseb.

Zhandarmide ülem pr w. katoriks.

Sisemiste asjade ministri abi Makarow teatas järelpärimisel Wilna salapolitsei tegewuse asjus muu seas ka, et walitsuse poolt Kanges Idas üks zhandarmide ohwitser promotsioni pärast kohtu alla antakse.

Nüüd kuulub „Birzh. Wed." tähendatud ohwitseri üle järgmist: Alampolkownik S a w a r i t s k i oli Wladiwostoki salapolitsei jaoskonna ülemaks. 1905. aastal tahtnud ta walitsuse tähelepanemist „oma kasulikuse tegewuse pärast" enese pääle juhtida ja et tal küllalt suuri asju ei olla ajada olnud, siis olla ta omale kahe agendiga ühes nõuus olles petiati päälkirjaga „Wladiwostoki sotsialrewolutsionäride erakonna osakond" muretsenud. Selle järele olla ta kohalise ajalehe toimetust läbi otsides täitja lubatuid raamatuid ära wõtnud ja neile oma ülemalnimetatud waletempli märgi pääle lõõnud.

Niisama olla ta nendesamade agentide läbi omale puusärgi tellinud, siis enesele kirjutusemasinal surmaotsuse kirjutanud ning asjale üleüldse niisuguse tegumoe andnud, nagu oleks ülemalnimetatud puusärk ja surmaotsus temale sotsialrewolutsionäride ühisuselt saadetud, et sellega näidata, kui „kardetaw" rewolutsionäride wastane tema on.

Asi tuli küll juba 1906. a. awalikuks, aga kahe aasta jooksul ei olnud Sawaritski kohtu kätte andmisest midagi wälja tulnud. See sündis alles selle järele, kui seda Amurimaa kindralkuberner Unterberger ja sõjawäe prokurör tungiwalt nõudsiwad.

Moskwa walimised.

Esmaspäewased linnawolinikkude walimised Moskwa 4. ringis on seekord edulaste wõiduga lõppenud. Ehk küll sellest jaoskonnast üleüldse 27 wolinikku ja 5 kandidati walida tuliwad, on ainult 10 ära walida suudetud: 9 neist läksiwad edulaste nimekirja järele läbi, kuna oktobristide seast ainult 1, ja seegi mõlemate erakondade nimekirja järele, on walitud. Isegi tähtsad tegelased parempoolsete laagrist nagu linnapää abi Lebedew ja duumaliige Shtshubinski kukutati ballotiirimisel läbi, kuna „näituseks walitute seast M. W. Tihelnokowi tähendada wõiks.

Neljas walimisekond on üleüldse üks kõige demokratlisemateist. Mis kolmandasse jaoskonda puutub, kus kadetid läbi kukkusiwad, siis on nüüd selgusele jõutud, et oktobristide poolt sugugi mitte demokratlised walijad — nagu oktobristid ise suurustawad — ei ole hääletanud, küll aga suur hulk selles ringis elawaid mõisnikka ja maaomanikka.

Wiimane äpardus olla oktobristisid teatawal kombel rahutumaks teinud, nii et wiimaste poolt isegi soowisid olla awaldatud, et nad täienduse walimistel S h t s h e p k i n i walimist toetaksiwad, kui kadetid omalt poolt esmaspäewal läbikukkunud Lebedewi jälle tagasi walida aitaksiwad.

Teatakse isegi rääkida, et linnapää N. J. Gutshkow waewalt weel oma seisukohta alles hoida suutwat, kuna ju 6 linnawalitsuse liiget ja linnapää abi Brjänski — Gutshkowi mõjualune — läbi on kukutatud.

Pääle täienduswalimiste on weel kahes ringis walimised ees, millest ette teada on, et neis parempoolsete ja oktobristide kindel kants seisab.

Riiginõuukogus.

Koosolek 3. detsembril. Juhataja Akimow teatab kõige päält, et Keisri poolt r a u d t e e o l u d e u u r i m i s e ü l e m k o m i s j o n i K r a s s o w s k i, T i m i r j ä s e w ja v. E c k e s p a r r e on nimetatud. Pääle selle teatas ta, et 50 nõuukogu liikme poolt tehtud ettepanek, Doni sõjawäe oblastis tarwisminewate majanduslikste paranduste asjus, wiimaste poolt tagasi on wõetud, kuna riigiwalitsus selleks juba ise sammusid olla astunud.

Sellele järgnes metsakustutamise eest tasu määramise asi: duuma poolt hääks arwatud seaduse-eelnõu wõeti suure häälteenamusega wastu. S t r u k o w ja K a r p o w nõudsiwad, et metsade kustutamine talupoegade poolt põhjusmõttelikult maksuta sünniks, kuid maa kaugus tuleks sel puhul semstwo kogude poolt ära määrata. Ühtlasi tähendasiwad nad selle pääle, et tasumääramine aitamise eest, naabrite õnnetuse korral, rahwa kõlbluse tunde pääle paha mõju awaldaks. Põllutöö päämalitsuse ülem oli eelnõuu wastuwõtmise poolt.

Siis wõeti a l a e a l i s t e p a r a n d u s - k a s w a t u s m a j a d e eelnõuu harutusele. Aruandjaks oli prof. T a g a n t s e w. Oma kõnes tähendas ta muu seas, et praegused alaealiste kurjategijate parandusmajad ühtekokku arwatult mitte üle 2000 alaealise enesesse mahutada ei suutwat, see olewat aga waljalt üks kolmas osa kõigest alaealiste kurjategijatest praegusest arwust, selle järele pidawat siis kaks kolmandikku harilistes wangimajades ruumi, mis muidugi leidma wäga paha mõju ekkinud alaealiste pääle awaldawat. Kommisjon on mõne punkti sellest duuma poolt wastu wõetud seaduse-eelnõuust maha tõmbanud ja on selle poolt, et see weel kord uuesti ühendatud duuma ja riiginõuukogu liikmete kommisjoni kätte läbi waadata antaks. Punktikaupa harutusel oli ülemkoda seaduse-eelnõuu ühendatud kommisjoni kätte andmise poolt.

Ülemmunk Iliodori asjus.

Teatawasti käis saladuunik Makarow sisemiste asjade ministeriumi ja sinodi wahel tõusnud mõtete lahkuminemise tagajärjel Saratowis, et kaebtusi piiskop Hermogeni ja ülemmunk Iliodori asjus lähemalt järele katsuda. Nüüd on nagu kuulda, asi seda wõrd otsustatud, et p. Hermogen ikkagi edasi Saratowi piiskopkonda jääb, kuna Iliodori Minski piiskopkonda saata tahetakse. Et Iliodoril seltskonna pääle teatawa mõju awaldamiseks andi on, siis ei ole kahelda, et talle poolehoidjate poolt ka otstarbekohane tegewuse koht on wälja otsitud. Minski pool on olud hästigi teised kui Saratowi ümbruskaudu. Juba rahwus on siin mitmekesisem, niisamuti ka usutunnistuste wahe: wõiks ehk sisemiseks misjonitööks ruumi olla, ja Iliodor suudaks wist siingi laeneid liikuma panna. Iliodori lahkumine Saratowist ei sünni siisgi mitte ilmalikkudele wõimumeestele järeleandmise mõttes, waid selle sündmuse wastukaaluks tuleb ehk ka Saratowi politseimeistri ametist lahkumise põhjust otsida.

Wargused ja kelmused raudteel.

Põhja-Ida raudteedel olla jälle palju wargusi ja ametnikkude kelmusi awalikuks tulnud. Waewalt oli uurimine Wilnas, S. walkis ja Peterburi kaubajaamas lõpetatud, kui nüüd jälle hiljuti pääasjalikult ajalehe „Sheleznodoroshniku" ilmutuste põhjal Pihkwa kaubajaamas sarnasele kuritegewusele on jälgile saadud. Nii on ju mitu ametnikku eisalgselt lahti tehtud ja põhjalik uurimine ette wõetud.

Nüüd telegraferitakse „Rusk. Wjed."-ile et Rjasani-Urali raudteel, Atkarski jaamas palju kaupasid kraami- ja weowaguniteist on wäljawarastatud. Iseäranis on riide- ja muud rohkem hinnalist kaupa ära warastatud. Esialgselt 2 on kaalumeest ja mõned kauplejad Atkarskis kinni wõetud. Nii leitud ühe kaupleja juurest 4 tuhande rubla eest raudteelt warastatud riidekaupa.

Peterburist. Stefani agentur teatab, et **W e n e s a a d i k I t a l i a s, M u r a w j e w** südamerabanduse kätte on ä r a s u r n u d.

— Kaudsete maksude ja kroonu winamüügi päävalitsus on aktsisi maksude ülemale ette pannud, et kroonu winaladude juures, kus see sünnis oleks, k a u b a t a r w i t a j a t e poed asutataks.

Wologdast saadetud erakirjast loeme. Linn oleks omast kohast kaunis kenakene, kui natukene rohkem elu oleks, ja elu oleks rohkem kui ümbruskond jõukam oleks. Wologda on põhjakubermangude keskkoht kauplemise poolest: poodidel on suurkaupluste laad, nii et linna sisseloom selle poolest koguni teine on kui Tartul; kuid ostjad on kaup ehed ja mitte tarwitajad; sellepärast paistab ka Wologdas igal pool kaupmees ja tema silma; pääle selle on weel waimulikka mehi ja kerjuseid rohkesti näha. Majade järele otsustades on linn koolilinn nagu Tartu (waimulik seminar, gümnaasium, realkool, 2 tütarlastegümnaasium, 2 linnakooli waimulikud- ja raudteekoolid): aga koolilapsi puutub wähem silma: ei saa weel aru, kas kooliskäijaid wähem on, wõi ei julge nad külma pärast wälja tulla (külma on meil juba 30 kraadi). Eestlasi olewat siin pool ka elamas, kohalik lehtgi kirjutas neist, minul ei ole aga siia ajani ühtegi weel ette tulnud. R.

Soomemaalt.

Helsingist. Uusimaa kuberner on oma hääksarwamise selle poolt awaldanud, et Helsingi politseis 82 Wene keelt mõistjat ametnikku pewad olema. Praegu tunnewad 38 politseinikku seda keelt hästi, kuna umbes 30 hädakorral sellega wälja saawad. Hango kohta nõuab kuberner, et pääle politseimeistri weel 6 politseinikku Wene keelt mõistku. Teistes linnades Uusimaa kubermangus ei ole Wene keele mõistmine tingimata tarwilik.

Helsingist. S e n a t on ühe kodanikkude koosoleku poolt sisse antud palwe, et juutidele Soomemaal e l a m i s e õ i g u s antaks, tähelpanemata jätnud. Niisama ei ole Muhamedi usukombete järel loomade tapmine lubatuks tunnistatud.

— Kuopios ilmuwa sotsialdemokratliku lehe „Savon Työmies" toimetaja mõisteti pääminister Stolõpini ajalehes teotamise protsessis wabaks.

— Kindralkuberner Böckmann on „Golos Moskwõ" kaastöölisele seletanud, et üleüldine m ä s s S o o m e m a a l p r a e g u s u g u g i m õ e l d a w e i o l e.

Lätimaalt.

Kuramaalt. Sharlote mõisast kirjutab „Latwija" et selle omanik v. Preis nende päewade sees oma mõisa maa ühes metsaga talupoegadele ära müünud. Kohe teisel päewal aga müünud ta ilma talupoegade teadmata ja nõuusolemiseta metsa puud kellegi Dünaburi juudile. Kui juut oma töölistega metsa raiuma tulnud, pannud talupojad sellele wastu ega lasta ühtegi uut mest metsa. Kuidas see isewärki juhtumine lõppeda, ei olla weel teada.

Kodumaalt.

Puhjast. Konguta wallas oli hiljuti ootamata r e w i d e r i m i n e w a l l a w a l i t s u s e s, mida kommissar toime pani. Kirjutaja asjaajamine oli korda seatud ja leidis kiitust, kuna wallawalitsuse ametnikud mõnes tükis seaduse nõudmisi ei olnud täitnud, mille tagajärjel wallawanem lahti tehti ja abilisi 3-päewase arestiga trahwiti. **K o m m i s s a r a n d i s T a r t u s w õ t m e d j a w a l l a r a h a w a l l a k i r j u t a j a h o o l e a l l a.** $.

---

tega ja harwa, halliwõitu kitse habemega, kohtlaste, wäsinud, siniste silmadega.

— Mis teie soowite? — küsis Meihenetski.

Wanamees tõstis silmad tema peale ja siirutas temale, silmi jälle ruttu langeda lastes, oma kuiwa, kerast kätt.

— Mis teie soowite, — küsis Meihenetski uuesti.

— Tahtsin sõna rääkida sinuga.

— Mis sõna siis?

— Usu pärast.

— Missuguse usu pärast?

— Räägitakse, et sina oled selle noore mehega üht usku, keda Kristuse wastased Odessas kõiega ära kägistasid.

— Missuguse noore mehega?

— Seal Odessas sügise kägistati ära.

— Swetloguh wist?

— Tema näh. Ta on sinu sõber? —

Wanamees waatas iga sõna juures uuriwalt Meihenetskile oma lahke silmadega otsa, aga lasi silmad ikka jälle kohe langeda.

— Ja, tema oli mulle hea tuttaw.

— Ja üht usku?

— Külap ikka, — wastas Meihenetski naeratades.

— Wot seesamast ma tahtsingi sinuga sõna rääkida.

— Aga mis teil siis just tarwis on?

— Teie usku teada.

— Meie usku... Noh, istuge, — ütles Meihenetski õlasid kehitades. Meie usk on waat niisugune. Meie usume, et on inimesi, kes wäe ja wõimuse oma kätte on kiskunud ja rahwast piinawad ja petawad, ja et siin iseenesest hoolima ei pia, waid piab nende inimestega wõitlema, et rahwas neist lahti saaks, see rahwas, keda nad ekspluateeriwad, ütles Meihenetski harjunud kombe järele ja parandas — keda nad piinawad. Ja waat neid on tarwis ära häwitada. Nemad tapawad, siis on tarwis neid ka tappa nii kaua kui nad aru hakkawad saama.

Wanausuline ohkas ilma silmi üles tõstmata.

— Meie usk on see, ei iseenesest ei pia hoolima, piab selle wägiwaldse despoodi walitsuse ümber lükkama ja waba, walimistega rahwawalitsuse asemele säädma.

Wanamees ohkas raskeste, tõusis püsti, kohendas kuue hõlmasid, langes põlwede peale ja heitis Meihenetski jalgade ette kummuli maha, lõi otsaga wastu musta põranda landa.

— Miks sa kummardad?

— Ära keela mind wanameest, ütle, mis teie usk on, — ütles wanamees maast üles tõusmata ja pead tõstmata.

— Mina ütlesin, mis meie usk on. Aga teie tõuske üles, muidu ma ei hakka enam rääkimagi.

Wanamees tõusis üles.

— Kas selle nooremehe usk ka see oli? — küsis ta Meihenetski ees seistes, waatas tale wahete wahel oma lahke silmadega näkku ja lasi ikka jälle kohe silmad maha.

— Seesama oli tema usk, ja sellepärast teda wõllagi poodi. Ja mind nüüd wiiakse sellesama usu pärast Petropawlokasse.*)

Wanamees kummardas sügawaste ja läks sõna lausumata kambrist wälja.

„Ei, selle noore mehe usk ei olnud mitte see," — mõtles ta. Sell noorelmehel oli õige usk, aga see seal kas kiitleb ainult, et ta temaga üht usku on, ehk ta ei taha ütelda... Mis parata, katsun otsida. Olgu siin ehk Siberis, igal pool on Jumal, igal pool on inimesed. Kus sa peal oled, seda teed piad küsima" — mõtles wanamees ja wõttis jälle oma Uue Testamendi kätte, mis ise Joannese Ilmutuse raamatust lahti läks, pani prillid ette, istus akna alla ja hakkas lugema.

IX.

Seitse aastat oli mööda läinud. Meihenetski oli oma wangi aja Peeter-Pauli kindluses ära istunud ja saadeti nüüd Siberisse sunnitööle.

Ta oli palju kannatanud selle seitsme aastaga, aga tema mõtted ja püüdmised ei olnud teiseks saanud, ja tahtmise jõud ei olnud nõrkenud. Ülekuulamistel, enne wangi aega, pani ta uurijaid ja kohtumehi imestama oma meelekindlusega ja selle põlgtusega, misga ta nende inimeste wastu üles astus, kelle wõimu all ta oli. Südame põhjas ta ise kannatas raskestegi selle all, et ta kinni tabatud oli ja oma hakatud tööd mitte lõpule wiia ei wõinud, aga ta ei näidanud seda; niipia kui ta inimestega kokku puutus, ärkas temas ka tema wõimukas wihameel. Küsimiste peale, mis temalt küsiti, ta ei wastanud ja rääkis ainult siis, kui wõimalik oli midagi ütelda, mis ülekuulajaid wihastas — zhandarmi ohwitseri ja prokurööri.

Tuntud mainitsuse peale: „Teie wõite otsekohese tunnistuse läbi oma saatust kergitada," naeratas ta põlastawalt ja ütles siis:

— Kui teie arwate, et teie mind kasu ehk kartuse läbi sundida wõite oma seltsimehi ära andma, siis arwate seda iseeneste järel. Kas teie tõeste usute, et mina selle töö pealt, mispärast teie mulle kohut mõistate, mitte walmis ei ole ka kõige halwemat mis olla wõib wastu wõtma? Ei, teie ei wõi mind misgagi ei meelitada ega hirmutada. Teie wõite teha minuga mis tahate, aga mina ei räägi.

Tal oli hea meel näha, kuda nad nõuutalt üks teise otsa waatama jäid.

Kui teda Peeter-Pauli kindluses pisikese poolpimeda, niiske kambrisse elama pandi, siis ta mõistis, et see mitte kuuks ega kaheks ei ole, waid aastateks, — ja hirmu koledus tuli tema peale. Kole oli see hästi korraldatud surma waikus ja see teadmine, et mitte tema üksi, waid siin nendesama läbitungimata seinte taga istuwad teised niisamasugused wangid, kümneks ja kaheksakümneks aastaks siia mõistetud, tapawad ennast, poowad üles, lähewad hulluks ehk surewad pikkamisi tiisikuse kätte. Siin on naisi ja mehi ja wõib olla sõprugi... „Aastate jooksul lähed sina ka hulluks ehk sured ära, ja keegi ei kuule sinust," — mõtles ta.

(Järgneb.)

*) Petropawlowsk — Peeter-Pauli kindlus Peterburis, kus politika süüdlased wangis peetakse.

Seda ja teist.

Kohtuotsuste arwustik.

Riia lehed toowad kohtute tegewuse kohta Baltimaal järgmise arwustiku: Nowembrikuus mõistsiwad s õ j a k o h t u d R i i a s ja T a l l i n n a s: poomise surma 23 inimest, kellest 5 juures kohtuotsus kohe täideti, sunnitööle 32 in.; parandusse wangimajasse 19 inimest; wangi 17 in.; Siberisse asumisele 20 in.; aresti 2 in.; kokku 113 inimest. — **P e t e r b u r i k o h t u k o d a mõistis sellesama aja sees: parandusse wangimajasse 9 in.; kindluse wangimajasse 4 in.; Siberisse asumisele 2 in. ja aresti 1 inimene; kokku 16 in.**

Wõrust. Rahwahariduse Selts paneb pühapäewal 7. detf. näitemüügi toime, mille sissetulek waranduslisest kehwemate laste tarwis asutatud algkooli ülewalpidamiseks läheb. Siin on seltskonna toetust tõesti tarwis. Pääle oma kooli ülewalpidamise, kus õpetust peaaegu maksuta antakse, peab selts ka teiste koolide kehwemate kaswandikkude eest hoolt kandma.

Loodame, et wõrulased, linnast kui ka maalt, seltsi ettewõtet üleüldiskasuliku eesmärgi pärast toetawad ja näitemüügist rohkel arwul ning soojalt osa wõtma tulewad.

Walgast. Walga Kaubatarwitajate Selts otsustas augusti-kuul, nagu lehes kas teatasime, omas poodis weinidega kauplema hakata. See otsus leidis pea kõigis lehtedes laitmist ja selle tõttu näis juhataja selle otsuse „kalewi alla" panewat. Kuid nagu ustawast hallikast kuulda, on praegu juba winad ära tellitud ja jõuda neil päiwil siia. Et K. S. praegune juhatus selle wägitükiga walmis saab, ei ole sugugi imestamisewäärilune, sest sääl on praegu enamus inimeste käes, kes kooperatiwilises liikumises muud ei näe, kui äri. Ja et pääkauplus praegu pool wähem müüb (50—60 rbl. päewas) kui aasta algul, tuleb selle nähtuse arwesse panna. Kuid imestamisewäärilisem on see, et Kaubatarwitajate Seltsi liikmete suurem hulk, siinse raudteewabriku töölised, kes nii mõnikord tööliste liikumisest osawõtmisega hoobelda armastawad, nagu lambakari paarile wäiksemale ametnikule „jah" ja „amen" järele karjuwad. Kuna poodis sagedasti kõige tarwilikumat kaupa ei ole (suhkur, jahu jne.) pandakse nüüd wein sisse! Wist küll sellepärast, et mõni juhatuse liige seda tarwitab ja ei see nii on, näitab juhatuse toas ja ka poodis joomine.

Teine tagurline samm juhatuse poolt on pääpoodi kassapreili palga wähendamine. Praegu saab ta 20 rbl. kuu ja tulewal aastal on juhatus eelarwesse kõigest 15 rbl. pannud. Selle ettepaneku on just tööline L. teinud, kes leidnud, et 12 tunnise tööpäewa eest 15 rublast küllalt saawat. Ei tea mis põhjus ettepanejal on olnud, kes wäga hästi peaks teadma, et see palk liig wäikene on ja niisama ka mäletama, mis nad, töölised, ise mõne aja eest nõudsiwad.

Usume aga, et 6 skp. „Sädes" ärapeetawal üleüldisel koosolekul iga aruiaaja liige ja iseäranis töölised palga wähendamise häälega läbi kukutawad ja niisama häälega otsuseks teewad wein kadugu meie ühispoest. a.

Tallinnast. Sõjakohtust. 30. detf. 1906. a. tungisiwad Wiljandi maakonnas Mustla kõrtsi ligidal 3 meest talupoja J. Anni kallale, peksiwad ta raskesti läbi ja röövisiwad talt 15 rubla raha ära. Wastutusele wõeti Eduard ja Jaan Puusepp ja Aleksander Laas.

See asi tuli 1. detf. sõjakohtus harutusele. Kohus mõistis Jaan Puusepa (21 a. w.) poomise surma: teised kaks saiwad wabaks. M.

Tallinnast. Esimene Eesti arstide haigemaja Tallinnas on sedawõrd huwitaw sõnum, et seda siin mõne sõnaga meelde tuletame. Juba kahe aasta eest heitsiwad osa Tallinnas elawatest Eesti arstidest kokku ja asutasiwad käiwatele haigetele wastuwõtmise ehk ambulatoriumi. Et sarnane asutus hädasti tarwilik oli, selle poolt räägib kõige selgemini ambulatoriumis käiwate haigete arwu suurus, mis juba teise aasta jooksul kuulu järele umbes 5000 haigeni aastas ulatab ja mis iga päewaga kaswab. Teatawasti wõib ambulatoriumis ainult sarnaseid haigeid rawitsemise alla wõtta, kelle haigus kergem ja jala pääl liikumist lubab. Seesugused haiged aga, kelle haigus rawitsemist haigemajas nõudis, juhatati teiste arstide haigemajasse.

Seda suurt puudust tähele pannes on nüüd järgmised Tallinnas asuwad tuntud Eesti arstid: silmaarst Dr. Fr. Akel, nina-, kõrwa- ja kurguarst Dr. Kurrikoff, naestearst Dr. Leesment, närwiarst Dr. J. Luiga, nahahaiguste arst Dr. Lüüs, sisemiste haiguste arstid Dr. Soonets ja Dr. Köhler ja Tartust Tallinnasse asuw haawaarst Dr. K. Konik uue Punaseristi seltsi poolt ehitatud haigemaja ära rentinud. Nimetatud haigemaja awatakse 1. jaan. 1909: Tallinlastele, kus haigemajade puudus iseäranis silma torkab — Tallinnas ei ole üleüldist linnahaigemajagi — on see ettewõte wäga tähtis ja suureks kergituseks. Uus haigemaja olewat uuema aja nõuete järele sisse seatud, nõnda et ka selleit küljest kõik kergesti korda saata wõimalik on, mis haigete hää käekäigule tarwis läheb. Soowime omalt poolt uuele haigemajale kõige paremat käekäiku ja temas töötawatele arstidele palju jõudu omas wastutusrikkas ja raskes töös.

Tallinnast. Kohtukojast. VI politseijaoskonna pristawi abiline A. Suhow oli ametlasjas seaduse wastalise läbiotsimise toime pannud. See asi tuli 2. skp. ringkonnakohtus harutusele ja kohus määras kaebealusele wälja märkuse. —

Püssiide-töökoja peremees ja kaupmees E. Suntja on sõjariistade lubata müümise pärast 3 kuuks aresti mõistetud.

— 30. detsembril saab 10 aastat täis, kui karskuseselts „Walwaja" sisemiste asjade ministri poolt ära kinnitati. Oma kümne aastast kestwust mõtleb selts 4. jaanuaril pühitseda. Selsamal päewal pandakse ka suur karskusekoosolek toime.

— Kooliõpetaja nõudmine walla wastu. Kui Jaan Riener Kurna wallas kooliõpetajaks oli olnud, pidanud ta küte puudusel omal kulul koolimaja kütma. Wald kooliõpetajale kütmise kulusid wälja ei maksnud. Kooliõpetajal ei jäänud muu nõu üle, kui pidi nimetatud wallawalitsuse wastu rahukohtusse 319 rbl. 65 k. suuruse nõudmise sisse andma. Kewadel tuli see asi 9. jaoskonna rahukohtus harutamise alla ja kooliõpetaja nõudmine lükati tagasi.

Kooliõpetaja edasikaebtusel tuli see nõudmise rahukohtukogus 1. skp. harutamise alla. Mõnesugustel wigadel oli rahukogus asi siiamaani edasi lükatud. Waheajal oli Rieneril korda läinud puukauplejalt, kelle käest ta puid ostnud, 284 rubla pääle kwiitungit saada. Nõudja kasude kaitsjaks on adwokat Reichmann, kuna Kurna walla eest adw. Sternberg wälja astus.

Üks naabriwalla kooliõpetaja on sääl juures olnud, kui puud Kurna walla koolimaja õue pääle on toodud. Walla poolt ülesantud tunnistajad tõendawad, et koolimaja õues ühe aasta küte tagawaraks olnud ja et kooliõpetajal kunagi waja pole olnud küttematerjali osta, sest et mõisa poolt iga aasta tarwiline jagu hagu ja puid kooli jaoks on antud, mida peremehed koolimajasse pidanud wedama.

Rahukohtukogu muutis rahukohtu otsuse ümber ja mõistis ettenäidatud kwiitungite põhjal Kurna walla käest kooliõp. Jaan Rienerile 284 rubla ühes protsentidega ja kohtukuludega wälja. M.

— Abiraha asutamine. Endise Nikolai gümnasiumi direktori Bukowitski mälestuseks, kes Riiga ringkonnainspektoriks läks, tahawad nimetatud gümnasiumi kooliõpetajad Bukowitski nimelist abiraha waesemate õpilaste hääks asutada. Selleks otstarbeks on juba 400 rubla kokku pandud. M.

Tartu teated.

Liiwimaa kuberner N. A. Zweginzew

nimetatawat, nagu „Rishk. Mõst.ile" Peterburist teatatakse, senatoriks.

•

Uus õigusteadline büroo.

Endine ülemtalurahwa kohtunik K. Parts, kes omal ajal riigiwolikogusse walimise tagajärjel oma senise ameti maha pidi panema, on Peterburi kohtupalati ringkonna wannutatud adwokatide hulka wastu wõetud ja on ka kohtuministrilt Baltimaadel kohtuasjade ajamiseks luba saanud. Hra Parts, kes praegu Elwas elab, mõtleb uuel aastal oma tegewust pääle hakata ja nimelt Tartus, Rüütli uul. nr. 9 endises adwokat Oleski korteris õigusteadlist büroo awada.

•

Baltimaade kindralkuberneri ametikohta

kuuleb „Düna Ztg." päälinnast, et praegune kindralkuberner parun Möller Sakomelski pääministrile selle alalejäämist soowitanud.

•

Rahwakoolide direktori järelpärimine.

„Post." nr. 37 ilmus meie koolrolude kohta juhtkiri „Seaduse ja õiguse eest", mille pärast lehe nummer trükiasjade inspektori käsul ära korjati. Kirjatükk siiu ilmus aga ka päälinna lehtedes ja nüüd on hariduse ministeerium Riia õpekonnalt asja kohta aru pärinud. Sellepärast saatis ka Liiwimaa rahwakoolide direktor, Postimehe toimetusele järelpärimise, missuguste inspektorite kohta kirjatükk käib ja missugusele materjali pääl ta põhjeneb.

•

„Wanemuise" einelaua Göteborgi ühisus

töötab wäsimata ettewalmistuste kallal, et einelauda tulewaks aastaks igapidi hästi korraldada. Tahetakse kassa sisse seada, kust markisid müüdakse, mille wastu einelaualt söökisid ja jookisid saab, misläbi asjaajamine kergemaks ja kontroll lihtsamaks läheb. Kelnerite jootrahad tahetakse ära kaotada. Need on halwad kelnerile, kes oma palka otsekui kokku kerjama peab, halwad ka wäikeste asjade tarwitajatele, nii näituseks theejoojatele, kes 5 kopikulise theeklaasi hinna juurde weel 5—15 kop. jootraha peawad andma, mislabi theeklaasi hind mitmekordseks tõuseb. Ühisus mõtleb kelneritele kindlat palka maksta ja arwab nendele, kes omale kelnerid söökisid ja jookisid ette kanda lasewad, teenimise eest 10 prots. kauba hinnast ligi.

Osawõtmine einelaua ühisusest kaswab ühtelugu. On juba siiamaale üle 3000 rbl. osamaksusid lubatud ja juba ligi 2000 rbl. ka sisse makstud. Ühisus on 500 rbl. tagatist (kautsjoni) pakkumise juures ja 1000 rbl. 1. detsembril üüri juba ette maksnud. Et suurem osa wäljaminekuid weel detsembri-kuu jooksul tulewad, siis palutakse kõiki, kes einelaua tarwis raha lubasiwad, oma osamaks lähematel päewadel ära õiendada.

Kui laialine osawõtmine wõitlemisest alkoholi wastu on ja kui tähtsaks seda õigusega peetakse, et tema wastu meil kunstitemplis sõdida tuleb, tunnistawad rahasummad, mis meile einelaua sissesseadmiseks wäljaspoolt Tartut tulewad. Sääl on aitajaid igast meie maa nurgast, Peterburist, Samarast, mujalt linnadest ja mitmelt poolt Eesti asundustest. Sakamaal ja koguni Amerikas leidub oma osawõtja. Uusi osamaksusid wõetakse weel detsembri jooksul wastu, sest mida suurema rahalise jõuuga einelaud töötab, seda lahedam wäljasaamine ja seda suurem wõiks toetus olla, mida meie oma teatrile pääle üüri anda wõime, seda enam oleks ka lootust, alkoholi müümisele samm sammult kitsendust teha.

•

Määrus talurahwaasjade kommissaride kohta.

Tuttawa Stubensee wahejuhtumise tagajärjel, kus talurahwa asjade kommissar walla wolikogu otsuse kinnitas, on nüüd Baltimaa ülemate ametikohtade tähelepanemist selle pääle juhitud, et mitte kõik talurahwa asjade kommissarid oma ameti kõrgusel ei seisa. Mõned nendest elada oma ameti piirkonnast wäljaspool ja wõtta wallakogude otsuste asjus niisuguse seisukoha, mis riigiwõimuga Baltimaadel mitte kokku ei sünni. Et sarnaseid juhtumisi ära hoida, on kuberneridele ette kirjutatud mõjuwaid abinõusid tarwitusele wõtta ja ka ettetulewal korral süüdlasi nende ametist lahti lasta.

•

Kirikuõpetajate puhkusepaik Krimmis.

Peterburi kindralsuperintendent Pingoud teatab „Sonntagsblatt"is, et temal korda olla läinud Jalta kirikunõukoguga ühendusesse astuda ja puhkust tarwitawate kirikuõpetajate jaoks iseäralist puhkusepaika sisse seada, kus nad prii korteri ja 50 rbl. kuus saawad, selle eest aga pühapäiwiti jumalateenistust peawad. Tähendatud puhkepaika tarwitasiwad suwel 1908 neli kirikuõpetajat. Sissetulnud kingituste läbi on kindralsuperintendendil wõimalik wiie õpetajale, kes temale ennast kõige enne üles annawad, 1909 suwel, 50 rubla asemel 100 rubla kuus abiraha anda.

•

Peipsi järw

oli waheajal pea üleni kinni külmanud. See tegi kalameestele wõimalikuks kalapüüdmisega suuremal mõõdul pääle hakata. Kui aga külm wähenes ja tuuled tõusiwad, hakkas jää murduma ning liikuma. Ei julgetud enam kalda äärest kaugemale jääle püüdma minna. Praegu on ainult weel ranna ääres siin ja sääl jääd näha, kuhu teda tuul kokku on ajanud. — Räägitakse, et mõne päewa eest kolm seltskonda kalamehi, kes Narwa pool küljes kalu püüdnud, surma olla saanud. Kindlamad teated puuduwad weel. K.

•

Auumärgid.

5. Liiwimaa aktsiisi jaoskonna ülewaataja abile Ed. v. Budkowskile ja kohaliku ülikooli arwetepidajale A. Stammile on Wladimiri ordu 4. klassi auumärgid antud.

*

Enesetapmine.

3. detsembril poos ennast Peterburi uul. maja nr. 84 pärast olewas kuuris 45 aastane wörstipoepidaja Juhan Tiirmann üles.

Riigiwolikogu.

Koosolek 3. detf.

Koosolek algab kell 11,10 m. Juhatab Homjakow.

Õiendatakse jookswaid asju.

Tshernitski paneb mõnede kohtuametnikkude palkade suurendamise seaduse eelnõuu ette.

Seaduse eelnõuu tunnistatakse rutuliseks.

Kohtuminister toetab seaduse eelnõu kõiges tema suuruses, peatab pääasjalikult kommertskohtute küsimuse juures. Need on ajast maha jäänud kohtud, mis ümber tulewad muuta. Walitsus on selles asjas kahesuguseid sammusid astunud, ühelt poolt soowib ta kaubandusliste asjade jaoks see kohut alal hoida, teiselt poolt kommertskohtud täiesti ära kaotada. Kaubanduse asjade jaoks ei wõi mitte üleüldist kohtuwormi soowitada, sest need asjad nõuawad iseäralist kiirust ja karwapäälsust. Lääne-Europas on terwe rida iseäralisi kohtuid kaubanduse, kinnituse ja t. asjade tarwis. Elunõuetel töötab meie kaubanduse ministeerium iseäraliste börsekohtute asutamise seaduse eelnõuu wälja. Niisuguse asja seisukorra juures oleks meeleiu raha keelda, ilma milleta Peterburi kommertskohtu asjad täielisesse korratusesse langewad. (Kiiduawaldused.)

Antonow teatab, et oktobristid kohtuministri arwamisega ühinewad. Paneb ette kommertskohtuid põhjalikult ümber muuta.

Ljähnitski nõuab tööerakonna nimel, et kohtukojad poliitiliste asjade harutamisest wabastataks.

Purishkewitsh teatab, et parempoolsete fraktsion seaduse eelnõuu toetab. Ühineb 17. okt. ühisuse ülemineku formeliga. Peterburi kommertskohtus on pea kõik asjaajajad juudid. Et kommertskohtuid põhjalikult puhastada, tulewad söödikud neist wälja kihutada. (Kiiduawaldused par. poolt)

President teatab, et waidlused lõpnud on.

Ühes ettepandud ülemineku formelis nõutakse, et kohtuministeeriumi alt kõik isikud, kes niisuguste poliitiliste erakondade liikmed on, mis riigiwastaseid sihtisid taga ajawad, lahti lasta tulewad.

Kohtuminister protesteerib selle wastu tuliselt. (Kiiduawaldused pahemalt poolt ja keskelt.) Kohtuministeeriumis poliitilisi erakondasid olla ei wõi. Walitsew senat andis minu ettepanekul teada, et kohtute iseseiswuse pärast tema liikmed ühtlasi ka poliitiliste erakondade liikmed ei wõi olla. (Hääl pahemalt poolt: Wene rahwa ühisus wälja arwatud.) Ei, mu herrad, sel korral ei ole mingisugust erandit. Mina ei protesteeri mitte üksnes selle nõudmise wastu, et kohtuministeerium kahjulikkudest olludest puhastada tuleb, waid ka selle wastu, nagu oleks sääl suur arw neid, kes oma tegewusega poliitiliste erakondade poole hoiawad, millel riigiwastased püüded on. Niisuguseid ametnikka kohtuministeeriumis ei ole.

Pergament rõõmustab, et kohtunik oma arwamiste pühamas õhupiiris kellegi meelewalla all ei seisa, kellegile aru ei anna. (Kiiduawaldused pahemalt poolt ja keskelt.)

Hääletamisel lükatakse osa parempoolsete wastu see formel tagasi ja wõetakse oktobristide oma wastu.

Seaduse eelnõu wõetakse punktikaupa lugemisel kohtu uuenduste kommisjoni ettepanekul wastu ja antakse redaktsioni kommisjoni.

President teatab, et Montenegro skupshtshina oma istumise-järgu awamisel terwituse telegrammi on saatnud. Palub luba selle pääle õnnesoowiga wastata. (Kärarikkad kiiduawaldused. Hüütakse: Lugege ette! Sekretär loeb telegrammi ette, mida brawohüüded wahetewahel peatawad.)

President teatab, et homme Konstantinopolis Türgi parlament awatakse ja küsib, kas duuma soowib, et sellele Wenemaa riigiwolikogu poolt õnne soowitaks. (Kärarikkad kestwad kiiduawaldused kõikidel pinkidel: hüüded palume!)

Markow II. (koha päält): Pole tarwis.

Sokolow II. paneb seaduse eelnõuu ette, teenistuse kohuste täitmisel kahju saanud ametnikkudele ja nende omakstele iseäralisi paiukieesõigusi anda.

Wangimajade pääwalitsuse ülem teatab, et 1906 a. 305 wangimaja ametnikku ära on tapetud. Inimese kõnel ei ole küllalt wärwisid, et seda seaduse eelnõuu toetada. Kui surnuid enam äratada ei suudeta, siis wähemast toetatagu elawaid inimesi kõlblisest. (Hüüded: brawo! Kiiduawaldused.) Naesele ei wõi mehe ja lapsele isa äratapmise eest tasu anda, aga nende perekondade ülespidamise eest tuleb hoolt kanda.

Kusnetsow paneb sotsialdemokratide nimel formeli ette, mis seaduse eelnõuu tagasi lükkab.

Kapustin juhib selle pääle tähelepanekut et käesolewal korral seaduse eelnõu sugugi wangimaja korrasse ei puutu.

Karaulow teatab, et rahwawabaduse fraktsion oma kohuseks peab niisuguse wangimajade korra wastu protesteerida, nagu seda walitsus praegu on sisse seadnud. Kuid see ei keela weel riiki oma kohust teenijate ja nende perekondade wastu täitmast; tarwis on makswa korra kaotamist nõuda, uhtlasi ka riigi teenistuses langenud isikute perekondade eest muret kanda. (Hüüded keskel ja paremal poolt. Brawo, kadettid!)

Seaduse eelnõu wõetakse wastu.

Koosolek lõpeb kell 6,18 min.

Õhtune koosolek 3. detf.

algab kell 8. 50 m. Juhatab würst Wolkonski.

Koosolek on arupärimistele pühendatud. Kaks arupärimist raudteee obligatsionide kindlustuse kohta wõetakse wastu.

Juhataja teatab, et 36 liikme allkirjaga soowiawaldus sisse on antud, et arupärimine prof. Pogodini kõne üle waieluste ärakeelamise kohta edasi lükatakse.

Gegetshgori imestab selle üle, et niisugust arupärimist tahetakse edasi lükata. Kas keskkoht mitte ei karda, et see waidlused wälise politika üle päewakorrale toob? Kuid kõigis Europa parlamentides on juba Lähema Ida küsimuse üle läbirääkimisi peetud. Meie rõõmustasime juba, et keskkoht meid nii tuliselt toetas, kui meie walitsust 4. märtsi seaduste jalgade alla tallamises süüdistasime, aga nüüd näeme, kui ruttu see külmaks läheb. Meie tuleme selle küsimusega, kui sisemise politika küsimusega wälja ja paneme ette seda wõimalikult lähemal ajal läbi harutada.

Krahw Bobrinski II. tähendab, et tõesti kartus tekkib, kas mitte arupärimisega ühes selle hirmsa wägiwalla ja õnnetuse küsimust üles ei wõeta, mis meile lähedat Serbia rahwast tabas. Seda küsimust peame me ülitähtsaks, ega soowi seda politsei küsimusega ära segada, sellepärast palume arupärimist seniks edasi lükata, kuni wälimiste asjade minister oma arwamist on awaldanud.

Purishkewitsh läheb kõnetooli ja tahab kõneleda.

Maklakow (kadett) läheb riigiwolikogu seadustega juhataja juurde ja näitab sellekohase punkti ette, mille mõjul üle kahe kõneleja mõtteid awaldada ei saa.

Purishkewitsh ei saa sõna. (Saalis naer.)

Kaunis suure häälteenamusega wõetakse arupärimine päewakorralt ära.

Matjutin paneb parempoolsete arupärimise hirmuwalitsuse teguде kohta Kaukasias ette.

Kaukasia asewalitseja parun Nolde kõneleb nii tasa, et saadikud poolringis kõnetooli lähedale asuwad.

Kaukasias elab mitmet seltsi rahwast. Oma majandusliste edenemise poolest on nad mitmesugustel astmetel, mis iseäranis kuritegewuseks põhjust annab. Enne asewalitsuse uuesti sisseseadmist walitses maal mässuline käärimine, kuid lahkpüüdeid pole kunagi märgata olnud. Segadused oliwad sama laadi, nagu Europa Wenemaal. Mitte üksi muulased ei wõtnud mässulisest liikumisest osa, waid ka wenelased. Wiimased etendasiwad isegi pääosa. Selle liikumise wastu wõeti niisamasugused abinõud tarwitusele, nagu mujal keisririigis. Taga-Kaukasias tapeti ja haawati ilma rahwuse ja elukutsete wahel wahet tegemata 1905. a. — 3,975, 1906. a. — 2,370 ja 1907. a. — 2,772 inimest ära. Tiflisi kohtukoja teadete järele wäheneb riiklikste kuritööde arw. Muidugi on segaduse läbi rahulised elanikud Kaukasias kannatada saanud, kuid wenelased on wähem kannatanud kui teised rahwad, rahwusline waen ei ole kunagi ägedaks läinud, kurjategijad ja ohwrid on ühest ja sellesamast rahwusest.

Kolme aasta jooksul on 571 ametnikku ära tapetud. See arw ei ole muidugi wäike, kuid ei mujal Wenemaal sellekohased teted puuduwad, siis ei saa neid wõrrelda: politsei tegewuse puudust tuleb raskete teenistuse oludega seletada.

Kuulutatakse waheaeg.

Purishkewitsh paneb ette, sellepärast et parun Nolde kõnet keegi ei kuulnud, arupärimist järgmise koosolekuni edasi lükata, kuni saadikud teada saawad, millest siin räägiti. (Kiiduawaldused kõikidel pinkidel.)

Parun Nolde lõpetab oma kõnet. Ta kirjeldab lühidalt uuenduste eelnõuu, mille ta wäljatöötanud.

Waielused selle küsimuse üle lükatakse järgmise koosoleku pääle edasi.

Koosolek lõpeb kell 11, 20 m.

Telegrammid.

Praagas, 2. detf. — **Sõjaseadus on kaotatud.** Ka on üliõpilastele jälle luba antud wärwimütsisid kanda.

Wienis, 3. detf. — Saadikutekogu wõttis ajutise eelarwe kolmandal lugemisel wastu.

Walitsus sai enamuse ainult sellepärast, et sotsialistid omad hääled tema poolt andsiwad. Tingimiseks tegiwad nad omalt poolt, et sõjaseadus Praagas kaotatakse (mis juba sündinud on).

Wienis, 3. detf. — Saadikutekogu koosolek. Tshehi sotsialdemokratide juht Nemets protesteeris Bosnia ühendamise wastu, sellepärast et see ilma Bosnia elanikkude ja alemikkude-ajutuste nõusolemiseta toime on pandud. Ta näitas ühendamise politilisi ja majanduslisi kahjulikka tagajärgesid. Bosnia ühendamise päässüüdlaseks nimetas ta ülempiiskoppi Stadleri, kes sellest katoliku usule suurt kasu lootis. Kõneleja seletas: Austrial on tingimata tarwis konwerentsist osa wõtta, et sõda tulemata jääks.

Tshehi rahwussotsialne Kloiatsh ütles: Austria seisukord on 1866. ja 1878. aastast saadik palju muutunud: Suurte hulkade rahwusline iseteadwus on tugewaks kaswanud. Austrial ei ole enam wõimalik oma Saksa soldatid preislaste wastu wälja saata. Otse niisama wõimatu oleks Tshehi, Sloweni ja Kroatia soldatid wenelaste ja teiste slaawlaste wastu saata. Meie märgusõna on: Balkani poolsaarel ei tohita maid omandada, küll aga majanduslist mõju awaldada! — Aga seda wõib ainult siis teha, kui Austria enesele õiglase olekuga slaawlaste wastu nende usaldust püüab wõita. Pangu Austria eiyalgu Serbia ja Montenegro õiglasi nõudmisi tähele; ärgu takistagu ta konwerentsi kokkuastumist, waid olgu selle poolt, sest konwerents kindlustab Austria tulewikku. Aga ühendus Saksamaaga ähwardab Austriale sisemisi mässusid ja riigi lagunemist tuua.

Malik, kõiksakslaste erakonnast, seletas: kõiksakslased mõistawad Bosnia ühendamise ja Aehrenthali politika hukka.

Serbia rahwuslane Waljak tähendas: Kõik serbl. on ühel nõuul. Bosnia serblased on oma tulewiku pärast seda rohkem mures, et Bosnia ühendamise mõtet kõiksaksluse kajude järast kaitstakse ja sellepärast Saksa diplomatia ja tiegi Saksa sõjawägi seda kindlasti toetawad — Waieluse jätkatakse 4. detsembril.

Wienis, 4. detf. — Tshehlaste boikott sakslaste wastu kaswab Böömija Määrimaal ikka suuremaks, kuna ta wiimasel ajal süstemaatiliseks läheb. Sedasama kinnitab ka pääminister Bienerth omas kirjas kohtuministrile, kellele ette pandakse käredaid abinõusid tarwitusele wõtta.

Praagas on täna ja eila tähtsamad ajalehed, kes boikotist sakslaste wastu on kirjutanud, ja ka 2 Tshehi prowintsiajalehte ära korjatud.

Londonis, 2. detf. — Alamkoda wõttis 264 häälega 89 hääle wastu seaduse wastu, mille järel mäetööliste tööpäew üle 8 tunni ei tohi kesta.

Wienis, 2. detf. — Sofiast teatatakse: Bulgaria walitsus on Austria-Ungarile ja Saksamaale seletanud, et tema põhjusmõtteliselt walmis on rauddteeseltsiga uuesti läbirääkimisi algama. Tingimiseks jääb, et Türgimaaga enne kokku lepitaks.

Wienis, 3. detf. — Korresp.-büroo'le telegrafeeritakse **Konstantinopolist:** Ministrite nõuukogu koosolekul on **boikoti kohta järgmine otsus** tehtud: Kui Austria laewad oma pordiungutega tulewad ja kaubad tolliasutustesse toowad, siis kannawad tolliametnikud nad laewadelt ära, kuna eraseenijaid sadamates seda tegema ei wõida sundida.

Teheranis, 2. detf. — Austria-Ungari saadik, kes diplomatilise korpuse wanem on, kutsus ametiwennad ringkirjaga kokku rahwuslaste palwe pärast nõuu pidama. Wene ja Inglise saatkonnad läkitasiwad shahile wälimiste asjade ministri kaudu kirja. Sääl tuletawad nad talle ta lubamisi meelde ja ütlewad, et kokkukutsutud nõuukogu, kelle liikmed shahi poolt nimetatud on, lubatud saadikutekogu aset kuidagi ei wõi täita.

Haagis, 2. detf. — Ametlikult teatatakse, et Hollandi sõjalaewad Wenetsuela põhjapoolses rannas Wenetsuela walitsuse laewa „Maio" kinni on wõtnud.

Moskwas, 3. detf. — Wirendas walimisejaoskonnas, kus 34 linnawolinikku walimisele pidiwad tulema, on 3 edulast ja 5 oktobristi walitud, kuna ühe walimine oktobristide ja monarhistide nimekirjade järele sündis. Endistest liikmetest on mitmed läbi kukutatud.

Odessas, 3. detf. — Kuna Lähedas Idas Austria kaupasid boikoteeritakse, siis on siinsest sadamast wäljawedu iseäranis riidekauba poolest suurel wiisil kaswanud. Kaup on enamasti Konstantinopolisse, Smirnasse, Beirrti ja Jafasse määratud.

Minskis, 3. detf. — Jsjaslawi jaama tulekul hakkas rongis 1. klassi wagun põlema: üks naisterahwas on ära põlenud, 1 sõitja on raskeid, 8 kergemaid tulehaawu saanud.

Peterburis, 4. detf. — Riga Peeter I. ehitatawa auusamba raha korjanduste komiteele on teatatud, et Keiser Majesteet selle oma kõrge kaitse alla wõtta on lubanud.

— Odessa linnapäälikuwalitsuskonnas ja Odessa kreisis on sõjaseaduse asemele kangem walwuskord wälja kuulutatud: linnapäälikuwalitsusekonnas 1 aastaks, kreisis kuni 16. septembrini.

Rostowis D. ä., 4. detf. — Keskinnas on terwe linnajagu ära põlenud: wõerastemajasid, juurkauplusi ja ladusid. Ka inimesi on tules surma saanud. Kahjud on õige suured.

Kohalik elu.

W a r g u s i

tuleb linnas wiimasel ajal õige sagedaste ette. Pikanäpumees (wõib ka olla, et neid palju on) töötab õige kawakindlalt: ta warastab kas koridoridest wõi sälle eestubadest. Suuremate asjade waraståmisest ei ole kuulda olnud, ainult hra M. L. Posti uulitsas, oli hiljuti umbes 10 rbl. raha, uur ja sinewalitu tema kodust äraoleku ajal ära warastatud. Lossi uul. Tibbari maja koridorist warastati 4. dets. õhtupoolikul kalosid ära. Ka muidu töötab waras kawakindlalt, sest et ta wäikesi asju, millede järele nende omanik tõsist kahju ei tunne, ära wiib, sellepärast ei taha paljud asjade kadumise üle politseile teadustada.

Et aga kelm oma äri laiemine edasi ajada ei ajaks, on igaühe kohus asjade kadumise üle silmapilk politseile teadustada.

Niisuguste jätiste kinnitabamises, kes terwele seltskonnale kahju sünnitawad, peab rahwas ise awalikka korrahoidjaid awitama.

Sõnumme lõpul peab siiski kaaskodanikkudele meelde tuletama, et tõendust — „Wiljandis wargaid ei ole" — põhjendada ei saa, ja igaüks peab ettewaatlik olema.

W i i m s e p ä e w a k u u l u t a j a d.

Walgast kirjutatakse „Wirulasele", et sääl wiimse päewa kuulutajad platsis olla. Kaks meest — üks lätlaste, teine eestlaste jaoks — peawad igal nädalal nüüd palwetundi, kus seletatakse, et wiimne päew 10—11 aasta pärast tingimata tuleb. Palwetundidest wõtab iseäranis õrnem sugu süidikalt osa, mõned selle soo liikmed olla nii „ärganud", et palwetunni lõpul koju ei raatsi minna, waid sieskeskis weel edasi palwetawad. Mõned neist noriwad koju tulles meestega riidu, kui wiimased prohwetisid kahtlustada julgewad ehk uskmatust awaldawad.

Mõne aja eest ilmus meie lehes Kaarlist umbes samasugune sõnum. Kaarlis kõnelenud palwewennad ka wiimse päewa ligidalolemisest, põrgu haisu tundmisest jne. Siia juurde peame weel tähendama, et ka meie linnas siiumäratseiaid õige rohkeste leidub. Õige sagedaste näed wanaeidekeste parwe Tallinna ja Uut uulitsat mööda linna poole liikuwat.

Kui seletused wanaeitede silmist ahastuse pisaraid wälja kiiuwad ja aruaajate suures mokad muigutusele sunniwad, siis ei ole selles midagi imestamisewäärilist: ettelugejad on harilikult niisugused, kes weel isegi theologias lapse kingasid kannawad. Et wanad inimesed kõike, mis haleda häälega räägitakse, usuwad, sest nende silmaring ei ulata kuigi kaugele — see on täieste arusaadaw, arusaamata on aga see asjalugu, miks ka paar Eesti koolidpetajat niisugustest koosolemistest osa wõtawad, kus wiimse päewa märkisid näidatakse, kõneleja käsuga põrgut kaisub ja põrgu haisu tunneb ...

Ligemas tulewikus refererib üks meie kaastööline kiirkirja abil mõne „wiimse päewa märkide seletamise koosoleku" täieskumalt ...

U u s o m a n i k.

Nagu meie lehe tänasest kuulutusest näha, on hra Kondor oma Kantremaal olewa tsementiwabriku wabatahtlikult postiisepp Schults'ile ja Laamann'ile neil päewil ära müünud.

L i p u e h t e s.

Laupäewal oli meie linn Keiseri Herra nimepäewa tõttu lipuehtes. Kauplused awati kella 12 ajal.

Wiljandimaalt.

N. **Wiljandimaalt.** I l m a d on juba mõnda aega sulad ja soojad, maa paljas. Põllumehed kurdawad sellepärast, et kergemalt heinu ja kütematerjali kätte ei saa, — teed on ju paljad, sood ja metsad märjad. Teisest küljest waadates on põllumeestele asja sula üle rõõmustada, sest taliwilja oraied oliwad warenalt igal pool raudjääs, wanemate põllumeeste tähelepanemise järele on pööripäewa-eelsel raud jääl orasele kohta aga häwitaw mõju.

N. R õ u g e h a i g u s, mis linnas teatawaste latali lagunes, on sääl ka maale wiidud. Kohalik kreisiarst Dr. Strömberg on maal mitmel pool rõugeid pattenos käinud. Aegsasti sündiaid abinõusid tarwitusele wõttes, sundetakse haigust looduse järele hõlpsaste tagasi tõrjuda.

N. M a a p u u d u s on ikkagi alles suur, waatamata sellest, et meie kodumaalt sadade wiisi inimesi Siberisse, Wologdasse j. m. wälja rändab: kus wähegi kõlbulik rendikoht saada on, sääl kaib kümnete kaupa kohaotsijaid. Maaomanikud peaksiwad aega tahele panema ja maata, weikese warandusega inimestele, wõimalikuks tegema, kodumaale elama jääda. Muidu on tõsiselt karta, et waljarändamise laene meie kodumaa sisuwa rahwasia enesega ühes wiib, ja et tööliste, maaharijate puudus, meie põlluasjandust häwitama, kipub.

N. L i n a h i n n a d kerkiwad pikkamisi, kuid kindlaste. Praegu maksetakse paremate linade kaalust 46 rbl., see on umbes 10 rbl. enam, kui kewadel. Hinnad tõusewad aga weelgi. — Põllumehed kurdawad üleüldiselt selle üle, et häid linaharijaid saada ei ole. Linaropsijatele maksetakse pääle söögi 4—5 rbl kaalu päält, s. o. 1/4 osa hinda enam, kui mõne aasta eest, kuid hääd tööd selle palga eest weel ei saa. Waremal ajal ei küsitud palju selleft, kas linad sased ehk puhtad oliwad, kuid praegu makstakse ühede ja nendesamade linade eest ühe linaharija ropsitud linakaalust 5—6 rbl. enam, kui teise omadest.

Pärist. (Min. nr. ilm. s. täienduseks). 1. dets. hommikul põles Männa talu eluhoone, mis rehega ühes oli, ära. Tuli oli linapuhastaja latrist hakanud. Ehk küll ümberkaudu, paari wersta kauguses 4 pritsi saadawal oli, ei olnud tuld kustutama rohkem kui üks toodud. Miks teised tulemata jäiwad, ei tea. Wist kartsiwad nende hoidjad, et kallid riistad tulekahju juures kahju wõiwad saada, wõi hoidsiwad nad oma hobusid, keda siis tarwis oleks olnud ette rakendada. Selle ühe pritsiga tuli korda maja päältemale ohtu [illegible] ülesse jätta. Oleks saanud ehk rohkem ära teha, aga warsi tuli weepuudus [illegible]. Peab ütlema, et meie talumehed teiste ja eneste õnnetuste wastu liiga tuimad [illegible]. Midagi ei ole neil walmistanud [illegible] tuse kohale ilmuwad nad tühjade [illegible] ehk ainult poomhagiga. Et lähebs [illegible] kuigi kallikš, kui saai majaomanikul [illegible] waat oleks murestsnud millega [illegible] korral appi minna wõiks. Ehk [illegible] sem osa majakraami wälja [illegible] perenehe kahju siiski suur. Maa[illegible] olla maja walla waatastikus [illegible] seltsis [illegible] rbl eest kindlustatud [illegible] kahju sai ka keegi Wene mees [illegible] saal õõmajal oli. Tema hobune [illegible] labi raskeid wigastusi [illegible] lootust wähe on [illegible]

Piliswerest. K o o l i m a j a [illegible] p u u d e t a. Küttematerjali [illegible] jatnis Kõo ministeriumikool 1. detsembri õpetuse seisma ja saatis õpetajad [illegible] kuni puid tuuakse. Praegu on aga [illegible] alused nii pehmed, et puid kuidagi [illegible] saa. [illegible]

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja **A. Tõllasepp**.
Tegew toimetaja **H. Ramsing**.

Tänasel numbril on „Rahwalehe kirjanduse lisa" teadus", lisa „Walge parwen" ja teatri lisa.

Wiljandi E. Hariduse Seltsi eelgümnasiumisse

wõetakse tütarlapsi tulewaks poolesaastaks wastu

W a s t u w õ t m i s e e k s a m i d: 23. detsembril kell 3 p. l.
10. jaanuaril kell 10 e. l.

Eestseisus.

Moskwa tulekinnituseselts
„WOLGA"

asut. 1871. a.

kinnitab liikuwat ja liikumata warandust linnas, kui ka maal.

Agent E. Schwalm

R o m a n z o w i majas Wiljandis

!! Toimetus korralik !!

Wärskid, kolme rõngaga

Soome reatud räimi,

Wärskid raswa ja Schoti

xx heeringaid xx

soowitab **J Mill**

Kaupmeestele hääd protsendid.

---

1. aprillist 1909. on

◆◆ Tobra talukoht ◆◆

Wiljandi wallas terwelt pikema aja pääle w ä l j a r e n t i d a. Kaupa teeb kohaomanik **P. Augis**.

---

jõulukuuse-ehtid:

Lühtrid,
Küünlaid,
Ingli juukseid,
Klaas-kuulisid,
Klaas-helmi jne.

suurel hulgal saanud ja soowitab

odawalt

A. Tõllasepp,

Wiljandis.

Wiljandi Linna Käntooliste Abiandmise Seltsi

einelauapidaja

walimine 1909. aasta pääle 10. detsembril kell 4 pääle lõunat seltsi ruumides. Soowijaid palutakse eeltingimiste üles anda
Eestseisus.

Kaupluse koht

taieline ehk wähese **k a u b e g a** on 1-sest jaanuarist 1909. saada. Lähemat A. Tõllasepp'a raamatukauplusest.

Ilmus trükist

Soome Rootsi laulumängud

juhatustega. Ülesmärkinud A. Õunapuu Hind 90 kop. Soowijatele saadetakse raamat markide wastu ilma postikuluta kätte. Tellimise adress: Wiljandis, H. Leoke.

Ostan kõiksuguseid soomade nahku, nagu rebase, tõuhi, oitsawa, janese jne., kui ka lamba ja worta nahku ja maksan **kõigekõrgemat hinda.** Soowitamas on kõigesuurem waljawalit

talwekübaraid.

Auupaklikult

mütsimeister **R. Hoff,**

Wiljandis, wäikse turu ääres.

Palun adressi tähelepanna! Palun adressi tähelepanna!

Jüripäewast 1909. renditakse Wiljandi linna ligidal Wiljandi wallas olew

Piispa talukoht

pikema aja pääle wälja. Sääl on ka kahe-kiwiga **tuulewaski** äraweda misekš müüa. Kaupa teeb sääliamas kohaomanik **C. Rolf**.

Koht

wäljarändmise pärast hääde tingimistega müüa, Wana-Tännassilmas, Seidari külas, suurus 3 desjatini. Samuel Anrik.

Wiljandi Eesti Põllumeeste Seltsi

Kaubanduse Osakond

ostab: ristikheina, timmoti ja tera seemneid;

müüb: petroleumi waadi wiisi
Põll. Seltsi ruumides.

Eesti Karskuseseltside
Kesktoimekonna

kirjastusel on wiimasel ajal ilmunud:

1) **II. Eesti Karskuseseltside kongressi protokoll.** 68 lhk., hind 20 kop. Sisaldab Pärnu karskuse kongressi kõned kokkuwõtetes ja kõik läbirääkimised.

2. Stud. phil. Leeni Bloompuu kõne: **„Hoidke perekonna kodukollet alkoholi eest!"** 12 lhk., hind 5 kop. See küttaw kõne ei tohiks üheski karskuse poole püüdwas perekonnas puududa.

3. Õp. W. Reimann'i huwitawad kõned: **„Karskuse mõte"** 16 lhk. hind 5 k. ja **Eesti Karskuseseltside 1907. a. aruanded**, 23 lhk., hind 10 kop.; on weel ainult mõned eksemplarid saada; tõtaku, kes weel nimel, raamatuid saada soowib.

4. Koolidele ja wallamajadesse soowitab Kesktoimekond oma suuri teadusliti seinatabelid:

1) Alkohol ja kool;

2) Surewus;

75 kop. tükk; üle 10 ostes 55 kop. tükk.

Esimene tabel selgitab alkoholi wähesel mõõdul tarwitamise mõju koolilaste edasijõudmise pääle koolitunnistuste statistika järele.

Teises näeme 3 maailma tähtsama elukinnitusseltsi mitmekümneaastase arwustiku põhjal, kui suur surewuse wahe taiskarskaste ja porajuslaste juures on.

Tallinnas on Kesktoimekonna kirjanduse ladu Bloompuu raamatukaupluses; Pärnus Pärnu karskuse seltsi juures.

Suuremal hulgal 35% hinnaalandusega ja üksikud raamatud, ka postmarkide wastu, on saada Eesti Karskuseseltside asjaajajalt Helmi Põld Tartus, Tööstuse uulitsas, Maim'i maja.

E. K. S. Kesktoimekond.

Suitsetage --- alati --- paberossisid „**ПОДАРОКЪ**" 20 tükki 6 kop.

-- Wabrik -- OTTOMANN - Peterburis - Müüakse igal --- pool ---

---

Eesti rahwus-edumeelne politika, majanduse ja kirjanduse ajaleht

„Rahwaleht"

ilmub uuel alusel, esialgselt kaks korda nädalas,

igal esmaspäewal ja neljapäewal,

Tartus wäljaantawate „Postimehe" ja „Elu"

ühenduses, suurendatud kaustas

(iga numbriga ilmub suur, piltidega kaunistatud lisaleht).

Pääle selle saawad 1909. a. tellijad ilustatud **Seinakalendri** ja wahariide kõites **suure Tasku-kalendri**, ühes taskuraamatu osaga, hinnata kaaša.

Siin tublidusi ja teadete wärskuse eest saab iseäralist hoolt kantud, niisama ka **Kohalik elu** igakülgse walgustamise alla wõetud.

Pääle Tartus asuwate „Postimehe" ja „Elu" toimetuse liikmete on Wiljandis alaliselt tegewad: **A. Loorits ja H. Ramsing**; wäljaandjaks ja wastutajaks on **A. Tõllasepp**.

Tellimine 1909. aasta pääle on awatud.

Uued tellijad, kes tellimise kohe sisse saadawad, saawad 1908. a. detsembrikuu lehed hinnata.

Tellimisehind:

aastas	postiga 3 rbl. 50 kop.,	postita 2 rbl. 80 kop.
pooles	„ „ 1 „ 80 „	„ 1 „ 45 „

Tellimise adress: г. Феллинъ, Лифл. губ., **„Rahwalehe" toimetus**.

!!! Nõudke proowinumbrid !!!

Teadustan seeläbi oma auustatud kaubatarwitajatele, et ma oma

tsemendi-tööstuse äri

herradele **O. Schults**'ile ja **M. Laaman**'ile üle annud olen.

Auupaklikult

J. Kondor, Wiljandis.

Auustatud kaubatarwitajatele seeläbi teada andes, et oleme Wiljandis, Kantremaal olewa **J. Kondori**

tsemendi-tööstuse äri

ostuteel üle wõtnud, ja soowitame nüüd kõige paremast materjalist walmistatud tsement-tööstuse kaupasid wõimalikult h ä ä d e t i n g i m i s t e g a.

Auupaklikult

O. Schults, M. Laaman, Wiljandis.

J. Thomson'i

wärwimise, wanutamise, schärimise, pressimise ja dekateerimise

töökoda

Suure-Jaani alewis, asutatud 1868. aastal.

Kõiksugu wärwimisesse puutuwad tööd saawad masinate abil kõige uuema aja nõuete järele **ainult kindlate wärwidega,** hästi ja ruttu tehtud. Hiljuti saiwad uued masinad käima pandud, nendest on **schärimise masin** nimetada, mis wäga toredaste töötab. Kõik masinad töötawad auru- ja wee-jõul.

Tellimiste wastuwõtmise kohad on:

Kerus, E. Lindemanni juures.
Lelles, A. Wirkuse ja M. Jaanuse juures.
Wõõbmas, P. Thomsoni juures.

Annan seeläbi auustatud Wiljandi linna ja ümberkaudsete rahwale teada, et ma eeltulewa **Wiljandi weebruari laadale enam ei tule;** selle tõttu olen aga otsuseks teinud iga aastaaja eel Wiljandisse **4 nädala** aja pääle oma Riia magasini walmisriiete

abikauplust awada,

nõnda et igal ühel selleläbi wõimalikuks saab enesele kõiksugu häid ja moodsaid walmisriideid p a r a j a h i n n a e e s t m u r e t s e d a. H i n n a d o n o d a w a m a d k u i l a a d a a j a l! Loodan et auustatud Wiljandi ahwis minu ettewõtet, seenese kasuks, lahkeste toetama saab.

Kauplus on juba awatud

ja soowitab suures wäljawalikus

meeste- ja naisterahwa walmisriideid

sügise ja talwe 1908. a. moodide järele:

Meesterahwa jaoskond:

- **Sügise ülikonnad** ja **palitud**,
- **Sügise peleriined** ja **mantlid**
- **Talwe ülikonnad** ja **palitud**, karakull kraedega ja ilma.
- **Siidi-plüšhwestid.**
- **Mustad ülikonnad**, kalew-krep ja kalew-karän.
- **Meesterahwa kasukad** ja **püksid** igat seltsi.

Naisterahwa jaoskond:

- **Sügise jakid, palitud** ja **kraed** [illegible] moodsad ja Inglise riidest.
- **Willajeck-** ja **siidi plüšhist jakid** ja **palitud.**
- **Karakuuahast palitud** ja **jakid**; waterdatud **mantlid** ja **palitud.**
- **Naisterahwa kasukad** [illegible] seltsi kõige uuemates [illegible] **muhwid** ja **kraed.**
- **Karwa-sallid, karwa-boad** [illegible]

Ainult kõige uuemad moodud.

Kõik riided on hästi walmistatud ja istuwad ülihästi, nii et iga ostja täieste rahule wõib jääda.

Kõige auustusega

J. Levy — Riiast.

Wiljandis, Lossi uulitsas, Hennock'i (enne Puls'i) majas, Treibladti korteris, üks trepp ülewal.

Ostke oma kauplusest!

Pühadeks häid Saratowi ja Kuuramaa **sola-jahu, riisi, manna, sukkurt, fohwmert, siirupit, rammusat Baieri humalat** ja palju muud wärsket toidu kraami. On hiljem juurde saadud: wärsked, sügisene püük, reatud **Soome silgud, raswa-** ja **Schotti heeringad, pajad, pannud, pliidid salarauad** ja mitmesugusid tarbeasju soowitab

wälliswata ja wõimalikult odawate hindadega.

Wiljandi Kaubatarwitajate Ühisuse Kauplus.

Oodatud omamaa lambawillast

wiltsaapaid. Üliheab **parksepa sääred.**

1860. Peterburi **1860.**

gummi-galoschid.

ja kõiksugu **nahalaupasid** sätte saanud ning soowitab

imestamise-wäärt odawalt

Wiljandis *Martin Tusti,*

Wiimane Jakob. 45

Peter Rosegger'i jutustus Alpide talupoegade elust. Eesti keelde H. R.

„Meist hurtsikumeestest ei ole ükski omale suurt au omandada saanud," wastas Hans, „waid tihti on nad ise häda ja ülekohut kannatama pidanud ja sellepärast ei tee weikene aeg, mis mul istuda tuleb, minule mingit plekki külge. Mis on ühe waesemehe au! Kas ma need paar päewa kusagil kinni istun, ehk metsas ümber kõnnin, see teeb mulle ükskõik wälja!"

Nüüd aga hakkas Jakob Hansule weel rohkem peale käima ja rääkis: „Naaber, tee mulle seda meelehead ja ära lase ennast mitte wangi panna! Ma ei soowi omale mitte niisugust naabrit, kes kinni on istunud."

„Waata, sõber," rääkis Jakob edasi, „eila alles käisin ma ühe sureja juures, kes kõige suuremas waesuses õlgede peal maas lamas. „Midagi head ei ole ma oma eluajal näinud," rääkis sureja, „kuid auuga olen ma wanaks saanud! — Hans, au ei ole waestele mitte wähema wäärtusega kui rikastel, waid weel palju rohkem, sest et neil muud warandust ju ei ole. Kohe mine ja wiska neile kümme rubla lauale! Päästa oma au!"

„Mul on rahast kahju," sõnas Hans.

„Wõtaks sarwik, ma kingin sulle need kümme rubla," hüüdis Jakob.

„Kingid?" naeris popsikohapidaja, „see on teine asi, siis wõin seda küll teha."

Ta wõttis Jakobi käest raha wastu, läks siis kohtunikkude ette ja rääkis nutuse healega:

„Armsad kohtuherrad! Ma palun teie käest armu ja halastust, sest raha mul ei ole, et trahwi ära maksta ja kui ma kinni istuma pean, siis jäwad minu lapsed kodus ilma ülewaatuseta. Ma palun, et kohtuherrad mulle selle trahwi maha jätaks. Ma tean, et metsasaks auus ja tubli mees on ja ma ei taha tulewikus teda kunagi enam pahandada, ainult see kord andke mulle andeks."

Kohtunikud halastasiwad ka tõega Hansu peale ja kergendasiwad tema trahwi poolewõrra. Hans laskis ennast iklagi 24 tunniks pogrisse kinni panna. Raha, mis ta Jakobi käest sai, tarwitas ta õlle ja wiina peale ära. Siis tuli ta hõisates Jakobi poole ja sõnas: „Jakob, poole au olen ma ikka peastnud. Ainult 24 tundi istusin kinni!"

„Niisugused on minu naabrid," ohkas Jakob, „need peawad nüüd minu sõbrad olema!" Waenlasi on aga terwe mets täis, kes ju põldusi tallawad ja wilja ära söövad! Kuid wastu peab neile hakkama!" Nõnda harutas Jakob iseeneses.

Küll tapeti Mäekülas jahipidude ajal iga aasta palju loomi maha, kuid siiski ei wähendanud see seda kahju, mis ülejäänud loomad Jakobi wiljapõldudele tegiwad.

Weel sellsamal suwel tuliwad põdrad Jakobi kapsaaeda ja närisiwad kapsad ära. Kui Jakob ühel hommikul neid kutsumata külalisi oma õue ääres nägi, oli tema esimene mõte — maha tarwis põmmutada! Nüüd on Mäekülas wiisiks saanud isegi teiste mullikaid maha lasta, miks ei wõi ma siis põtru maha lasta, kes mulle kurja teewad!

Kuid ta jättis seda ometigi tegemata ja läks järgmisel päewal Kampeli herra ülemwalitseja juurde.

Walitseja istus parajaste oma hallis hommikukuues kirjutuse lauas ja laskis pikawarrega piibust suitsurõngaid lae poole. Täis õlle klaas seisis laual. Wäljanägemise poolest oli walitseja lahke näo ja sõbralikkude silmadega mees.

„Sisse, ikka sisse!" hüüdis ta, kui Jakob wiisakalt ukse pihta koputas.

„Kas sa näed, see on ju Kiwinäkk," rääkis ta, kui Jakob kumardades sisse astus. „Rõõmustan wäga, et kord mind ka waatama tulite!"

„Suurt siin rõõmustada ei ole," tähendas Jakob ja jäi keset tuba seisma. „Ikka pahandust, pahandust!"

„Noh, mis siis, laske kord kuulda!"

„Ma pean täna põtrade peale kaebama, need söövad mu wilja ja kapsad ära!"

„Pole wiga, armas Kiwinäkk," wastas walitseja, „teie teate ju, et kõik kahjud, mis need loomad Mäeküla talupoegadele teewad Kampeli herra poolt ära tasutakse."

„See on küll nõnda, aga see tasu sünnib ikka selle järele, kes meie kahju ülesarwajad on, kas need ise, kellel põdrad ja hirwed kahju teewad, wõi herrad, kelle lõbuks neid loomi peetakse. Kui aga wiimased seda teewad, siis ei ole talupoegadel kunagi lootust, et nende kahju õiglaselt tasutud saaks."

„Aga, kui talupojad ise oma kahju üles annawad, siis ei ole jälle herrad rahul," lisas walitseja juurde ja käskis siis Jakobit istuda.

„Tänan, ma wõin ka püsti olla," rääkis Jakob tõsiselt. „See on ikka päris tähtsas asi," jätkas ta oma kaebamist, „ja kui teie herrad talupoegade kahju õiglaselt ära tasuda tahaksite, siis läheks see jahilõbu herradele küll kalliks."

„Ega see asi weel nõnda hull ei ole," rääkis walitseja ja koputas oma piibu tühjaks.

„Wargade eest," rääkis Jakob edasi, „wõib inimene oma warandust juba hoida, ka rahe ja muude õnnetuste wastu wõiwad talupojad oma wilja kinnitada; kuid nüüd tulewad põdrad iga aasta ja söövad talumehe põllud ja aiad lagedaks. Oleks need wõerad kariloomad, siis ajaks need kinni, aga hirwesid ei tohi meie puutu, wähemweel neid mahalasta!"

„Armas peremees, see on koguni teine asi," naeris walitseja, „tohite teie siis nõnda äramüüdud wasikat ise ära tappa?"

„Seda küb mitte."

„Waata, see on nõnda! Ja kas ei ole teie ise kõik Mäeküla põdrad ja hirwed Kampeli herrale ära müünud!"

„Kudas, meil ei ole ju ial põtru, hirwesid ega isegi jäneseid olnud, kudas wõisime meie siis neid ära müüa?"

„Aga kas ei ole Liiwalageda wallawalitsus ühes Mäeküla talude ostmisega ka jahi õiguse Kampeli herrale pika aja peale wälja rentinud!"

„Minu käest aga ei ole keegi küsinud, kas ma niisugnie lepinguga nõuus olen," wastas Jakob. „Hiljuti aga saatis wallawanem mulle 20 rbl. kätte. Mille eest? küsisin ma imestusega. See olla jahirendi aastamaksu osa, wastas rahatooja. Ah, selle eest, wastasin ma, et jahipidajad wabalt üle minu põldude ja heinamaade käia tohiks, et neil õigus oleks minu koeri ja kassa, juhtumise korral isegi mullikaid maha lasta, et metsloomad minu wilja wäljadelt ära wõiksiwad süüa — selle kõige eest saan ma kakskümmend rubla aastas! Ma käksin wallawalitsusesse ja ütlesin seal, et meie mitte enam jahiõigust herradele wälja rentida ei tohi!"

„Noh, katsuge aga järele," wastas walitseja, „niisugusel korral ei tee ükski talupoeg enam tööd, waid hulgub püssiga ümber."

„Kui talupojad püssidega ümber käiwad, siis on warsti metsloomade laul lauldud ja rahu asub jälle külasse!"

Walitseja kehitas õlasid.

„Ma ei taha sellega mitte tähendada," wastas Jakob edasi, et Jumal kõik loomad waeste tarwis loonud on. Kes jahti jõuab pidada, see wõib ka muul wiisil oma igapäewast leiba teenida. Aga niipalju wõin täna tõendada, et metsloomad talupoegadele suureks nuhtluseks on! Tahab keegi omale metsloomi jahilõbu jaoks kaswatada, siis sündigu see täieste tema oma maa peal, aga mina niisugusid loomi oma põldudel ei salli."

„Pead juba sallima, armas mees," rääkis walitseja rahulikult.

„Terwe tosin talupoegi ei ole meie päewil enam rohkem wäärt, kui üks põder," hüüdis Jakob ärritatult, „siisgi ei soowi herrad kõiki talupoegi Mäekülast wälja kihutada, sest nende põtradele ja hirwedele läheb ju karjamaad tarwis ja selleks kõlbawad talupoegade wiljapõllud kõige paremini! Häbi peaks herradel olema, oma loomi waeste talupoegade waewast nuumata! Tõeste häbi!"

„Teil on üsna õigu," wastas walitseja ja rüüpas tubli lonksu klaasist, „talupoeg on alati waene!"

„Alati, kui herrad midagi teewad," jatkas Jakob oma kõnet, „saawad talupojad kannatada. Suured herrad peaks omale jahikohtadeks kõrged, tühjad mäed ja suured metsad walima ja waeste talupoegade põllulapikesed tallamata jätma!"

„Kas teate," rääkis selle peale walitseja ja lõi oma õllekannu kaane kinni, „mina teie asemel teeksin teisiti — ma wiskaksin kõik selle pahna siin Kampeli herra kaela, kes mulle selle eest weel hea summa maksaks ja otsiksin omale juba rohkem inimlikumaid elutingimisi."

„Ei, niisugune asi mulle ei meeldi," wastas Jakob.

„Rumalus!" hüüdis walitseja, „kui inimesel raha on, siis tuleb ta igal pool hästi wälja!"

„Kodus on aga ikka kõige parem," hüüdis Jakob.

„Aga miks teie siis ise kaebate, et teil siin nii halb ära elada on?"

„Wäljarändamisest ei taha mina midagi kuulda," hüüdis Jakob uueste.

„Igal pool oleme rändajad. Inimene peab otsima, kus parem," rääkis walitseja iseteadwalt, „waata, teie naabrid oliwad palju targemad, kui nad õigel ajal oma kohad ära müüsiwad!"

„Minu naabrid, walitseja herra, ei kõlba küll mulle eeskujuks," rääkis Jakob, „sest suurem jagu neist on läbi kukkunud!"

„Wõib ju olla, et mõni neist parajat paika leida ei ole wõisnud," wastas walitseja, „kuid teie elus ei wõi teid mujal mingit halwemat oodata!"

„Nüüd rääkite teie muidugi kui oma isanda teender," naeris Jakob.

„Kui ma ka tema kasude eest hoolitsen, siis ei tee ma sellega praegusel korral ka teile sugugi kahju. Ma ei salga ka seda, et Kampeli herral soow teie kohta osta alles on, kuid, minu arwates, ei teeks teie midagi targemine, kui teie oma koha Kampeli herrale ära müüksite!"

„Kahju küll", rääkis Jakob," et ma Kampeli herral pinnaks silmas pean olema, aga Jumal minuga, mis pean ma siis ilma oma Kiwistikuta peale hakkama."

„Teie terwiseks, Jakob," rääkis walitseja ja tõstis oma õlleklaasi üles.

„Jooge, minu sõber! Teie olete meie wastu umbuklik ja see ei ole mitte ilus. Meie, keda teie herradeks kutsute, püüame ajaga ühes sammuda, kuna meil talupoja seisuse wastu midagi ütelda ei ole. See seisus ei kao ära, aga koguni teiseks peab ta muutuma. Niisugustele iseloomudele, nagu teil, Jakob, on, teeb see muutumine muidugi haiget! Maa saan sellest hästi aru. Aga teie ei tohi kaebada, et mina, ülemwalitseja, teile Mäekülas kunagi liiga olen teinud.

Ka minul on oma kodu olnud ja ma tean kui armas see on, ma ei unusta seda ial!

Ma austan, Jakob, Teie raudset tahtmisewõimu oma esiisade elukohta kinni hoida, aga praegu, usun ma, ei ole teil sellest waewast enam mingit tulu. Nagu ma kuulnud olen, olla teie tütar oma mehega Mäekülast juba ammu lahkunud, teie ainukene poeg on sõjas langenud. Andke oma käsi, Jakob, ma wõtan südamest teie õnnetusest osa, kuid uskuge, see käib teil üle jõu, üksinda siin Mäekülas läbi saada. Peaksite targem olema!"

Tükk aega waikisiwad mõlemad mehed, siis rääkis Jakob: „Kangekaelsuseks nimetage seda, kui soowite, aga Mäekülast ma lahkuda ei wõi, siin olen ma suureks kaswanud, siin tahan ma ka surra! Mis puutub see kuiwaare teiesse? Teil on warandust põhjatu palju, wõite igal pool hästi ära elada! Mind waest Mäeküla talupoega palun rahule jätta! Kui ma suren ja minu lapsed enam Kiwistikust midagi ei hooli, siis, minugi pärast, wõite teie minu esiisade kohaga teha, mis iganes soowite, enne aga mitte!" Tema heal wärises iseäralisest nende wiimaste sõnade juures.

„Ma kordan weel," rääkis walitseja, „et teie truudus oma kodukoha wastu mind liigutab, niisugust meelekindlust ja sooja armastust oma põldude wastu ei leita iga päew, aga siisgi annan ma teile nõu oma wanaduse-päiwi kusagil mujal, paremal paigal, mööda saata. Ka wõiksite isegi siis Mäekülasse, Kiwistiku talusse elama jääda, kui Teie koha Kampeli herrale ära müüte! Nagu ma kindlaste tean, on Kampeli herra walmis teie koha eest, nagu ta praegu on —"

„Ärge rääkige, ma ei taha seda kuulda," hüüdis Jakob wahele, kuna ta oma mõlemad kõrwad kätega kinni hoidis. „Oma kohta ei müü ma ühegi hinna eest ära! Ma tulin siia ainult seda kahju üles andma, mis metsloomad minu wäljadele teinud on, muud ei soowi ma midagi!" Walitseja tõusis üles ja rääkis koguni külmalt: „Hea küll, seda kahju saab mõni asjatundja juba ülesarwama ja raha saadetakse teile kodu kätte." Nende sõnade järele astus ta kõrwalolewasse tuppa.

(Järgneb.)

Что даетъ въ 1909 г. (7-й г. изд.)

ЖУРНАЛА ДЛЯ ВСЕСТОРОННЯГО ОБРАЗОВАНІЯ

ВѢСТНИКЪ ЗНАНІЯ

8 р. в год съ перес. **7 р.** без

Ред.-Изд. В. В. Битнеръ.

Въ приложеніяхъ, которыя дѣлятся на три серіи: „Библіотека Систематическаго Знанія“, „Народный Университетъ“ и „Библіотека для Саморазвитія“, — (41 книга) будут даны:

По естествознанію, 10 книг.: К. Фламмаріон. ОСНОВЫ АСТРОНОМІИ (нов. соч.) Акад. Пуанкаре. СОВРЕМЕННАЯ ФИЗИКА въ 2 ч-х: *I. Еволюція физики. II. Соврем. воззрѣніе.* Д-р Рамер. КУРС ФИЗІОЛОГІИ. Акад. Берже. ИСТОРІЯ ЗЕМЛИ. Д-р Густавсон. ЧЕЛОВѢК, ЖИВОТНОЕ. РАСТЕНІЕ. *Популярная біологія.* Проф. Шейн. ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНАЯ ХИМІЯ.

Сочиненія ЧАРЛЬЗА ДАРВИНА, с нов. дополненіями, въ 3 томах, всего свыше 2 милліон. букв: I. АВТОБІОГРАФІЯ. II. ПРОИСХОЖДЕНІЕ ЧЕЛОВѢКА. III. ПОЛОВОЙ ПОДБОР.

По обществовѣденію, 4 кн.: А. Бебель. ЖЕНЩИНА и СОЦІАЛИЗМЪ, в нов. дополн., перев. Вл. Поссе, с иллюстр., 2 части. Бельмонт. СОЦІАЛИЗМЪ и СПРАВЕДЛИВОСТЬ. Проф. Ан. Менгер. ОСНОВЫ НАРОДОПРАВСТВА.

По исторіи, ист. философіи и религіи, 7 кн.: Проф. Балабан. и Гожицкій. ИСТОРІЯ ПОЛЬШИ. Проф. Навотни. ИСТОРІЯ ЧЕХІИ. А. Николаев. ИСТОРІЯ РУССКАГО КРЕСТЬЯНСТВА. Д-р Фил. Карриш. СОВѢСТЬ ПРИ СВѢТѢ ИСТОРІИ. Д-р Фил. Драугот. ИСТОРІЯ ФИЛОСОФІИ с филос. словарем. Проф. Делич. КОЛЫБЕЛЬ ХРИСТІАНСТВА. Вавилон и Библія, в 3 частях. Проф. Флейдерер. ИСТОРІЯ ДУХОВЕНСТВА.

По литературѣ и критикѣ, 3 кн. Урбан. НОВАЯ НѢМЕЦКАЯ ЛИТЕРАТУРА за послѣдніе 20 лѣтъ. НОВѢЙШІЕ РУССКІЕ ПОЕТЫ. Біографія и избр. произв. РУССКІЕ ПУБЛИЦИСТЫ от Радищева и Новикова до Герцена, Бакунина, Чернышевскаго, Добролюбова, Писарева, Михайловскаго, кн. Кропоткина, Плеханова и др. *Біографіи и выдержки изъ произведеній.*

По педагогикѣ, воспитанію и гигіенѣ, 5 кн.: Эдм. Амичис. ОТЦЫ и ДѢТИ. Роберт Оуэн. ВЫРАБОТКА ХАРАКТЕРА. Д-р Катц. ЗДОРОВЬЕ ТРУЖЕНИКА. Проф. Кюмліанц. и Э. Андрэ. ГИГІЕНА ФИЗИЧ. РАЗВИТІЯ и Самозащита.

По прикладным наукам, самообразов. и языкознанію, 10 кн г.:

КУРС СЕЛЬСКАГО ХОЗЯЙСТВА въ 3 част., составл. 29 спец.-проф. Главн. отдѣлы: почвовѣдѣніе и обработка, растеніеводство, животноводство, сельск. эконом., бухалтерія, землемѣріе, архитектура, организ. сбыта продукт. Проф. Клейн. ПРЕДСКАЗАНІЕ ПОГОДЫ. Рубакин. КРУГ ЗНАНІЙ. Бобровскій. ЭСПЕРАНТО В 24 ЧАСА. Самоуч. международ. языка.

ПРАКТИЧЕСКІЕ САМОУЧИТЕЛИ: **Французскаг яз — 2 ч.** **Англійскаго яз. — 2 ч.**

1909 Год Ежегодник человѣческ. культуры 2 тома по 400 стр. с отдѣльн. картинами. Главн. отдѣлы: I. ИСТОРИЧЕСКІЙ КАЛЕНДАРЬ, состав. Вл. А. Поссе, — ежемѣс. обзоры обществ., политич. жизни и важн. русск. и международн. событій, с иллюстр. Политическая каррикатура. II. УСПѢХИ НАУКИ И ТЕХНИКИ. III. ОБЗОРЫ РУССК., ИНОСТРАН. И СЛАВЯНСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ. IV. ТЕАТР И ИСКУССТВО В РОССІИ И ЗАГРАНИЦЕЙ. V. НАРОДНОЕ ОБРАЗОВАНІЕ. VI. СТАТИСТИКА СРАВНИТЕЛЬНОЙ КУЛЬТУРНОСТИ ГОСУДАРСТВ. в рисунках, цифрах и т. д.

Въ самом «ВѢСТНИКѢ ЗНАНІЯ» (12 ежемѣс. книг.) являющ. «толстым» иллюстрированным журналом, кот. дает возможн. слѣдить за НАУКОЙ и завоеваніями во всѣх обл. міровой культуры, с 1909 г. расшир. отд. БЕЛЛЕТРИСТИЧЕСКІЙ и ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ и водятся СЕЛЬСКО-ХОЗЯЙСТВ., НАУЧНО-БОГОСЛОВСК. И ЦЕРКОВНО-ОБЩЕСТВ. (критическое богословіе, церковь, общество, государство и ПОЗНАНІЕ РОССІИ. О прогрессив.-демократическом направленіи и безпартійности Вѣстника Зн. говорят имена его сотрудников: А. Амфитеатров, проф. Аничков, Бельмонт, П. Берлин, доц. Ник. Бернштейн, акад. В. М. Бехтерев, В. Битнер, проф. Бороздин, пр.-доц. Боровскій, Б. Бразоленко, пр.-доц. Вейнберг, Юр. Веселовскій, д-р Вигдорчик, проф. Генкель, проф. Гамбаров, Г. К. Градовскій, П. Звѣздич, проф. Ивановскій, проф. Исаев, С. К. Исаков, Н. Іорданскій, д-р Канель, К. Р. Качоровскій, Л. Клейнборт, проф. Максим Ковалевскій, проф. Кулагин, проф. Э. Ф. Лесгафт, пр.-доц. Модестов, Н. А. Морозов (шлиссельб.), А. Николаев, Александр Новиков, проф. Озеров, св. Григ. Петров, А. и В. Португаловы, Вл. Поссе, Н. Рубакин, проф. Саткевич, Э. А. Серебряков, пр.-доц. Тимофеев, В. Тотоміанц, проф. И. Холодняк, д-р Шейнис, М. А. Энгельгардт и мн. др.

Особенность «Вѣстн. Знанія» — тѣсное общеніе редакціи съ подписчиками, составл. идейную семью, объединен. духовною взаимопомощью путем переписки, съѣздов подписч., просвѣтит. кружков и пр. Отдѣл журнала ВЗАИМОПОМОЩЬ читателей с подотдѣлами: МОЛОДЕЖИ, СПОРНЫХ ВОПР. ЖИЗНИ И НРАВСТВ., НАУЧНОЙ ПЕРЕПИСКИ И ОТВѢТОВ. Редакція (юридич., медиц., образов. и др.) является могучим средством духов. развитія читателей. Городск. подписч. и пріѣзж. из провинціи пользуются правом безплатн. входа в читальню и на устраив. в залах редакціи лекціи, литер. вечера, спектакли, выставки и пр. и всякими совѣтами.

Подп. ц. на «Вѣст. Зн.» (53 кн. — свыше 600 стран. больш. формата: со всѣми прилож. 7-й г. изд. гарантирует. исполнимость обѣщаній.) Без перес. 7 руб. съ перес. 8 руб. загран. 14 руб. Разсрочка при подпискѣ 3 руб., 20 мар. 2 р., 20 авг. 1 в. Народ. уч., по соглаш. съ редакц. (прилагать на отв. 3 к. мар.), ц. 7 р., съ перес.

Особыя преимущества.

Подписч. Вѣстн. Зн., внесш. сразу полн. годов. пл. 8 р., польз. правомъ получ.: 1) безпл. на 2 р. книгъ и картинъ по каталогу из-ва (пересыл. по вѣсу). 2) 14 кн. «Библ. рабочаго» В. Поссе (вм. 3 р. 20 к.) за 1 р. (перес. 59 к.). 3) Вѣстн. Зн. за 1908 г. со всѣми прил. (48 кн.) за 7 р. съ перес., 4) ВОЛШЕБНЫЙ ФОНАРЬ систем. Вѣстн. Зн., съ объектив., конденс. и лампою, ц. 5 р. 50 к. безъ перес., — для подп. Вѣстн. Зн. 4 р., упаковка 50 к., пересылка въ 1 поясѣ 75 к., во 2 — 1 р. 35 к., въ 3 — 1 р. 95 к., въ Маньчжурію — 2 р. 55 к. Кромѣ того, подписавшіеся даже въ разсрочку имѣютъ право на льготною подписку на

ЭНЦИКЛОПЕДИЧЕСКІЙ ЖУРНАЛЪ съ прилож.:

Иллюстрированной Настольной энциклопедіи въ 3 томахъ.

Подп. ц. на все изд. (оконч. въ окт. 1909 г.) 6 р. 50 к., за гран. 7 р. 75 к. для подписч. «Вѣстн. Зн.» — 5 р. За границу 7 р. 50 к. Разсрочка: при подп. 3 р., въ маѣ 1 р., въ августѣ 1 р. Перв. томъ Настольн. Энциклопедіи вышелъ и немедл. высыл. подписч. Всѣ перв. т. вошли слова: *А. Изысканія*, 1983 рис., 21 табл., 10 карт., 5 чертеж. Наст. Энц. вых. подъ общ. редакц. *В. Битнера*: отдѣлы редактир. спеціалистами. Наст. Энц., несмотря на краткость, полнѣе др. больш. энциклопедій.

Въ главн. конторѣ «Вѣстн. Зн.» приним. подписка на роскошное иллюстр. изд. капитальныхъ сочиненій для завершенія образованія въ отдѣльныхъ областяхъ знанія, подъ общ. заглав. **НАУЧНАЯ БИБЛІОТЕКА** состоящ. изъ 6 отдѣловъ: Біологическаго, Историческаго, Общественнаго, Философскаго, Географическаго и Этическаго. Подп. ц. на 12 вып. кажд. отд. 3 р. 50 к. за границу 4 р. 25 к. съ перес. Всѣ 72 вып. 19 р. 80 к. съ перес. за границу 25 р. 50 к. для подписч. «Вѣстн. Зн.» въ Россіи по 3 р.

Подробное объявленіе-каталогъ высылается безплатно.

С.-Петербургъ, Невскій, 147. Главная Контора Издательства «Вѣстника Знанія».

A. Tõllasepp'a trükk, Wiljandis.